

Poština plačana
v gotovini

ŽIVLJENJE IN SVET.

E. Justič: »Olava kanzijenca«, lesoren.

Tedenska revija

Štev. 12.

Ljubljana, dne 23. marca 1928.

Leto II.
Knjiga 3.

KOLOMAN MIKSZAT

Zelena muha

POVEST IZ MADŽARSKEGA KMEČKEGA ŽIVLJENJA

Stari kmet, prvi gospodar na vasi, leži težko bolan, nemara na smrtni postelji. Sodil ga je sam Bog, zakaj pokazal je nanj kot na primer za vse druge ljudi:

»Le pogledjte Janoša Gala! Kaj si domišljujete vi navadni smrtniki? Vsi ste same ničle. Toda Janoš Gal je zares nekaj. Celo okrajni glavar mu včasih poda roko in grajska plemkinja ga zdaj pa zdaj obiše. Janoš je najbogatejši človek med vami. In vendar — če se mi zljubi, ga lahko uničim. Ni mi treba da bi mu bil poslal sestradanega volka na pot, ne. Tudi ni treba da bi izruil iz korenin kak mogočen hrast da se prekobali nanj in ga ubije. Naj opravi ta posel drobčkana muha.«

In tako se je res zgodilo.

Drobna muha je pičila očeta Janoša v roko; roka je jela naglo otekati in je postajala boljša in bolj rdeča.

Župnik in grajska gospa sta mu svetovala, da naj pokliče zdravnika.

Njemu bi bilo ljubše, če bi bil prišel iz trga zdravniški pomočnik-ranocelec, ali ta dvojica ga je nagovarjala da naj brzojavni po specialista v Budimpešto. Izbrali so profesorja Birlija. Profesorjev obisk utegne sicer stati tri sto goldinarjev zato pa denar ne bo vržen za prazen nič.

— Kaj še! — je ugovarjal kmet. — Takale drobna muha da bi storila za tri sto goldinarjev škode?!

Plemkinja pa ni hotela odnehati. Ponudila mu je, da bo sama plačala tistih tri sto goldinarjev. Bil je to kaj dober domislek in vešča zvijača, zakaj Janoš Gal je bil preveč častiljuben kmet, da bi bil pristal na tako ponudbo. Nu, brzojavka se je odposlala in prispel je neki mlajši mož, majhen, z debelimi očali — tako suhljat mož, da ga je človek komaj opazil. Pripeljal se je z izvoščkom, ki so ga bili poslali ponj na postajo.

Gospa Galova, mlada žena tega že priletnega kmeta, ga je sprejela na večnem pragu:

— Ali ste vi tisti sloveči zdravnik iz Pešte? — ga je vprašala. — Prav je,

da ste prišli pogledat mojega moža. Napravil je precejšen hrup zaradi onegave mušice, ki ga je bila pičila v roko. Dela se kakor da bi ga popadel slon.

To je bila grda laž, zakaj Janoš Gal ni ves čas izpregovoril niti besedice o tem; če ga je kdo kaj vprašal, mu je odgovoril kolikor moči kratko Ravnodušno kakor pravi filozof je ležal na postelji. Glava se mu je vdiral v ovčji kožuh in v ustih je venomer vrtil pipo.

— Kako je kaj z vami očka? — ga je vprašal zdravnik vstopivši v sobo. — Rekli so mi, da vas je muha pičila?

— Da, tako je — je siknil kmet skozi zobe.

— Kakšna pa je bila ta muha?

— Zelena.

— Le izprašajte ga, doktor, ga je prekinila gospodinja. — Grem po opravkih. Devet kolačev kruha imam v peči.

— Kar pojdite, tetica — je rekel doktor raztreseno.

Tedajci se žena kakor poparjena obrne, dvigne glavo in oprvši roki na boke reče zdravniku napol užaljeno napol koketno:

— Jaz da sem tetica? Saj bi mi vi lahko bili oče! Zdi se mi, da ne vidite posebno dobro skozi tista-le okna na oreh.

Nato se je naglo obrnila in cela kopica naškrobljenih kril je zašumela pri vratih kakor veter. Bila je zajetna in ravna kakor smreka, v polni svesti svoje mladosti in sile.

Zdravnik jo je spremljal s pogledom. Videla se mu je hudimano lepa, mnogo mlajša od njega in neprimerno mlajša od svojega soproga.

Že ji je hotel reči kakšno besedo v svoje opravičilo, ali kmetica je odšla iz sobe, preden je mogel izpregovoriti.

— Nu, dobro, dajte mi roko, da vidim, kako je! — je velel zdravnik bogatemu kmetu. — Ali vas boli?

— Precej boli, — je odvrnil bolnik.

Doktor je jel preiskavati otečeno roko in obraz se mu je nagloma zmračil.

— Nič dobrega. Očividno je bila muha strupena.

— Sigurno, — je rekel Janoš, ne da bi se bil vsaj za spoznanje vznemiril. — Tudi meni se zdi, da ni bila navadna muha.

— Bila je muha, ki je prišla s kakšnega trohnečega trupla.

Pritajena, brezglasna nsovka je bila vse, s čimer je oče Gal pokazal, da je razumel zdravnikovo ugotovitev.

— Sreča je, da sem prišel ob pravem času, — je rekel doktor. — Zdaj se še lahko kaj ukrene, jutri bi bilo že prepozno. Do jutri bi bili morali že na oni svet.

— Čudna stvar, — je rekel kmet in je tlačil s palcem tobak v pipo.

— Zastrupljenje krvi naglo napreduje, zato se ne smemo nič več muditi. Bodite junak, očka. Vaša roka se mora odrezati.

— Moja roka? — je vprašal kmet presenečeno, z rahlim nadihom usmeva, toda ves vdan usodi.

— Da, to bo treba storiti!

Oče Janoš ni rekel niti besedice; vrigel je glavo nazaj in je mirno pihal iz pipe oblačke dima.

— Sicer pa — je nadaljeval zdravnik prepričevalno — nikar ne mislite, da vas bo to bolelo; še občutili ne boste, ker vas bom uspal. Ko se boste predramili, bo že vse dobro . . . Če tega ne, boste jutri ob tem času mrtev kakor miš. Sam Gospod Bog vas ne more rešiti.

— Oh, dajte mi vendar mir, — je rekel Janoš kakor da bi se bil utrudil od tolikih besed; obrnil se je k zidu in je zaprl oči.

Doktor se nikakor ni nadejal, da bo mož tako trdovraten. Stopil je iz sobe, da bi se pomenil o tem z gospodinjo.

— Kako je z mojim možem? — ga je vprašala prikrito ravnodušno, ne da bi bila prekinila svoje delo, hoteč tako pokazati, kako prezira zdravnika.

— Dokaj slabo. Prišel sem k vam, da bi ga vi pregovorili, naj si dá amputirati roko.

— Moj Bog! — je vzkliknila in prebledela. — Ali ne gre drugače?

— Če ne, bo v štiri in dvajsetih urah umrl.

Obraz ji je zardel, ko je prišla zdravnika za roko in ga odpeljala v bolniškovo sobo. Postavila se je ob postelji pred doktorja in je rekla:

— Ali mislite, da sem podobna ženski, ki bi mogla biti zadovoljna, če bi imela za moža pohabljenca? Srce bi

mi počilo od sramote! Nu, le pogledjte ga!

Zdaj se je obrnila k možu in mu je rekla skoroda kriče: »Nikar ne dovoli, da bi ti odsekal roko. Ne poslušaj njegovega besedovanja!«

Stari kmet jo je prijazno pogledal.

— Ne boj se, Kriška — jo je prepričeval. — Ne bom se dal pohabiti, nâk. Ne maram umreti načet in razrezan.

Zaman je zdravnik govoril o večni temi smrti in o lepotah življenja. Tudi ni nič izdalo to, da je bil poklical grajsko plemkinjo, ki je potrdila njegov predlog, pa župnike in druge najboljše in najvplivnejše može na vasi. Očka Janoš je ostal pri svojem. Ni maral biti pohabljen.

Udanost usodi, s katero je kmet čakal smrt, ne da bi bil ogorčen ali da bi jadikoval in pretakal solze, ki mu niso mogle pomoči, — ta udanost se je zrcalila na njegovem mirnem obličju in v tonu njegovega glasu. Smrt ni bila zanj nič strašnega. Če je napačil trenutek, ko mora zapustiti ta svet, — bodi! Bil je voljan iti, saj sta šla pred njim tudi njegov oče in ded.

Bilo je jasno, da ne bi mogel nihče več zlomiti njegove volje in starca prepričati, da si mora rešiti življenje. Naposled je skrb, s katero se je sukal zdravnik okoli njega, starca malce ganila. Žal mu je bilo, da se ta človek toliko trudi. Napol za šalo, napol resno je jel Janoš zdravnika tolažiti.

Tedajci se zdravnik spomni, da so denarni razlogi pri kmetu često najbolj tehtoviti in pravi:

— Vi menda niti ne veste, da mi boste morali plačati tri sto goldinarjev, če vam odsekam roko ali ne. Če ne privolite v operacijo, tedaj je to navadna potrata denarja. In pomnite: operacija traja samo deset minut.

— Dobro, pa mi predpišite kakšno mazilo, da si zaslužite nagrado — je rekel starec tako hladnokrvno, kakor da bi kupoval par novih čevljev.

Vse je bilo zaman. Razočaran in slabe volje je doktor odšel iz sobe, da se malce izprehodi, da razmisli, kaj bi zdaj začel in da se posvetuje z vaškimi modrijani. Tudi ti mu niso umeli ničesar svetovati, pa bi bilo čisto odveč, ako bi jih bil doktor odvedel k bolniškovi postelji. Mlada žena se je nenehoma vrtela za zdravnikom in je prekrižala slehern njegov »hudobni« predlog. Vsako priliko je večče izrabila, da

še bolj razvname starčevo trdovratnost. Zdravnik jo je zdaj pa zdaj ošinil z togotnim pogledom in se je včasi celo kričé obregnil ob njo.

— Ti, snaha, jezik za zobe, kadar može govorijo! ti je rekel.

— Menda na petelinovem smetišču tudi kura kaj pomenil — se mu je odrezala kmetica in je izzivalno dvignila kljubujočo glavo.

Janoš Gal je hotel preprediti prepír.

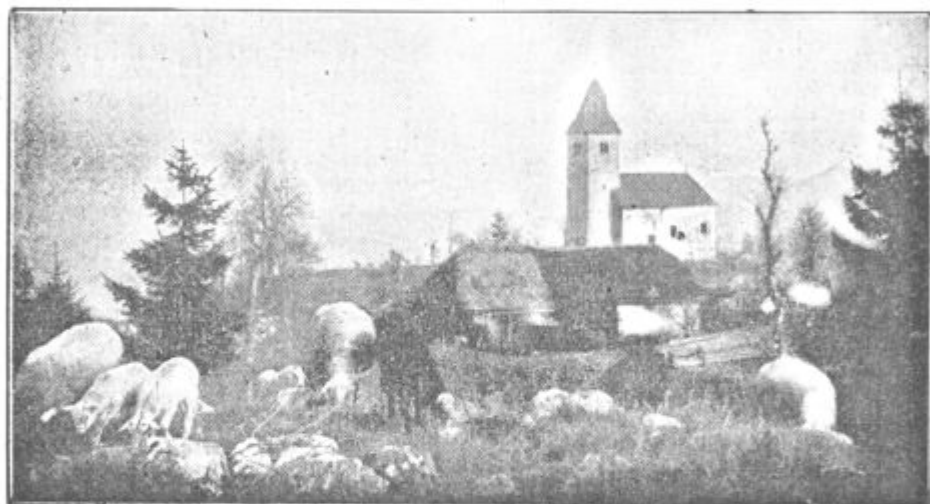
— Ne vpij, Kriška. Boljše je, če prineseš bokal vina za goste.

— Iz katerega soda?

se ta dvojica »igra z ognjem« in da med njima obstoji zelo intimen sporazum. Zdaj je doktorju preostala le še ena rešilna bilka: da se preveri, ali so ta opažanja resnična. Sigurno je na vasi kakšna stara coprnica, ki pozna vse ljubezenske skrivnosti posameznih kmetov in ki vari ljubezensko pijačo. Vaški beležnik mu lahko pove, kje je. In je res povedal.

— Stara coprnica Makrena — je rekel beležnik zdravniku — biva čisto v bližini: v drugi hiši od Galovih.

Doktor je krenil tja in je stisnil star-

PRVA PASA

(Motiv iz Slivne pri Moravčah) Foto F. Krašovec

— Iz četirke. Za moj pogreb in pogrebščino pa odpri tisti večji sod, ker se je vino začelo že kisati in se ti utegne docela pokvariti.

Janoš se je popolnoma spravil z misljo, da mora umreti. Gostje so se lotili vina in so ostavili očeta Janoša, da se sam pomiri in pobota z Bogom, kakor ve in zna.

Na dvorišču je doktor Birli srečal Janoševga hlapca, zajetnega fanta:

— Hej, fant — je velel — vpreži konje: čez pol ure odpotujem. — Povej gospodnji, da ne bom pri vas kosil.

Ko je prišel pred hišo, je obstal. Ni se mogel odločiti, kaj bi zdaj storil. Skozi lino na vratih dvorišča je videl hlapca, kako je šel gospodnji naproti. Opazil je koketni smehljaj, s katerim ga je sprejela in samozavesten hlapčev-nastop. Takoj je bil prepričan, da

ki v pest dva goldinarja.

— Ljubim neko žensko — je rekel — in bi hotel, da bi ona tudi mene vzljubila.

— O, kaj takega pa ni mogoče, sinko. Ti si podoben strašilu; katera bi pač tebe vzljubila?!

— Vem, teta, ali jaz bi ji lahko dal svile in žameta, kolikor bi ji pozelelo srce in denarja toliko, kolikor bi lahko zapravila.

— In kdo je ta ženska?

— Žena Janoša Gala.

— Sinko, ti si lahko izbereš katerokoli rožo, samo tiste ne, ki je že utrgana.

To je bilo tisto, kar je hotel izvedeti.

— In kdo neki je tisti drugi?

— Pavel Nagy, njihov kočijaž. Ona ga najbrže na moč ljubi, ker češče prihaja k meni, da ji dam ljubezensko pijačo, s katero ga omamlja. Lani sem

ji dala prah triletnega suhega bršljana, ki mu ga je vsipala v vino.

— Ali stari Janoš kaj sumi?

— Kaj še! Čeprav je brihten in prekanjen možak, je ženska zvitost močnejša od vsega na svetu.

Doktor se je vrnil v Galovo hišo. Presenetil je zaljubljenca v prijetnem razgovoru. Hlapec je pravkar česal konja, katerega je hotel vpreči v voz za zdravnika, medtem ko je gospodinja zaupno stala tik njega. Lepa snaha je zdravniku pomignila, da naj pristopi. Segla je z roko v nedri in mu je pomolila bankovec za tri sto goldinarjev.

— Za vaš trud, doktor — je rekla in mu dala denar.

— Dobro. — je dejal zdravnik — toda na vašo dušo, lepa snaha, naj se zapiše greh, če nisem zaslužil tu še več denarja.

— Moja duša bo to z lahkoto prenesla. Nikar ne bodite v skrbeh!

— Dobro, dobro. Dajte, prosim, mojo prtjago na voz, pojdem v sobo, da se poslovim od vašega bolnika.

Janoš Gal je ležal natanko tako kakor ga je bil preje ostavil. Pipa mu je ugasnila in oči so se zaprle, ko da bi hotel zadremati.

Tedajci se je zdrznil in se je ozrl z enim očesom proti vratom.

— Prišel sem, očka Janoš, da vam rečem zbogom, — je dejal zdravnik.

— A, vi že odhajate? — je vprašal ravnodušno.

— I nu, ko pa nimam nič dela pri vas.

— Ali vam je žena dala denar?

— Da. Toda — pri moji veri, lepo ženo imate, očka Janoš, Bogme, ni je lepše tako kmalu!

Bolnik je stoprav zdaj odprl še drugo oko in ko je stisnil ponujeno mu zdravnikovo roko, je rekel:

— Torej pravite, da je lepa?

— Njene ljubke ustnice so kakor zrele črešnje.

— Imenitno ste rekli.

Na starčevem obrazu se je pojavil zadovoljen nasmeh.

— Tisti le fanté — Pavel — bo po vaši smrti sedel na mehko in prijetno mesto.

Stari kmet je vztrepetal in je dvignil pogled.

— Kaj ste rekli, doktor?

Doktor se je delal kakor da bi bil v zadregi, ker je preveč povedal in se je rahlo ugrizel v ustnico.

— Ah, nič, nič. Čemu bi se vtikal v tuje zadeve! Toda tako je: če ima človek oči in pamet, vidi in razume marsikaj. Meni so takoj prišli dvomi v glavo, ko sem opazil, koliko je nji do tega, da vam ne bi odrezali roke. Ali se vam res ni zdelo prav nič sumljivo? Meni je čisto jasno . . .

Nenadoma je jel očka Janoš besno kriliti s pestmi, pozabivši, da je bila ena nevarno otečena. Zastokal je od bolečine.

— Ah, joj, moja roka, joj, moja roka! Ne govorite mi več, doktor.

— Niti besede več! — je odvrnil zdravnik.

Globoko stokanje se je izvilo iz bolnikovih prsi. Zgrabil je z desnico doktorjevo roko in je vprašal preplašeno:

— Kateri Pavel je to, doktor? Kateri Pavel mislite? Kdo je?

— Ali res ne slutite? Pavel Nagy, vaš kočijaž.

Stari kmet je prebledel kakor krpa. Ustne so mu začele drgetati; kakor da bi se mu bil zvalil kamen na srce. Bolečine v rokah so na mah ponehale. Udaril se je po čelu in je obrnil oči kvišku.

— Moj Bog, kakšen bedak sem! Saj bi bil moral to že zdavnaj opaziti. O, ta kača!

— Le nikar se zdaj ne togotite, očka Janoš. Žena je mlada, polna življenja in moči. Prav to je tisto. Morda je za enkrat še nedolžna, toda . . . saj veste, kako je. Če umrete, se bosta sigurno vzela . . . Prav zato morate vi umreti . . .

Starec se je z velikim naporom malo dvignil in se je ves obrnil k zdravniku, ki je nadaljeval:

— Če se ona po vaši smrti omoži z mlajšim, nimate vi prav za prav nobene škode. Vrhu tega ne smete pozabiti, da bo dobila korenjaškega dečka za moža. Pavel je bogme fant od fare!

Stari je začel škripati z zobmi, kakor da bi kdo trl z dvema merjaščevima očnikoma.

— Očka Gale, vi bi morali še uživati življenje! Ali ne bi bila škoda, pustiti drugemu njeno krasno telo? Pavel je brihtna buča in ne bo pustil, da bi tako masten ocvirek padel mimo njega. Vrhu tega bo dobil ves vaš denar in posestvo. To niso mačje solze. Pa prav imate: tudi žena hoče malo vetil! Edini bedak ste vi, očka.

Kmet je zopet zastokal od bolečine in debele potne kaplje so se mu pojavile na čelu. Srce mu je hotelo počiti od teže in bridkosti.

— Očka Janoš, zdaj vidite sami, da je boljše za vas, če objemate vašo že-

no čeprav le z eno roko, kakor da bi jo pustili drugemu.

To je bilo starcu preveč. Skočil je s postelje, pomolil zdravniku bolno roko in strastno zavpil:

— Vzemite nož, doktor in režite, režite!

HENRY S. DOIG ŽENE, KI SO SE SMEHLJALE...

Kaj imajo v sebi nekatere žene, da se povzpnejo na najvišje vrhunce družabnega življenja in si pridobe nesluten ugled, slavo in bogastvo, čeprav so bile v zgodnjih letih revne, brez dobre vzgoje, brez šol in kulture?

V čem je skrivnost, da so take žene, izmed katerih so nekatere komaj znale napisati svoje ime, zabeležene v knjigi svetovne slave? Kaj je n. pr. proslavilo imeni Nellie Gwyne ali Lole Montez, ki so ju rod, vzgoja in socialne okoliščine obsodile, da ostaneta širšemu svetu neznani kakor milijoni in milijoni drugih žena? In vendar sta dospeli na vrhunec družabnih uspehov!

V odgovor na to bi lahko rekli, da lepota ni bila edino sredstvo. Saj ima vsako pokolenje na pretek lepih ženâ. Ali pa veljajo besede Stevensonâ, ki je nekoč dejal, da človeku najbolj pripomoreta k uspehu vesela natura in dobra volja? Sigurno je, da se brez te lastnosti ne bi proslavila marsikatera sicer zapeljivo lepa žena.

Največ uspehov so imele žene, ki so se umele smejati. Tudi to je lastnost, ki ni vsakomur dana. Smeje se bolj ali manj vsak ali vsaka izmed nas, toda smeh ima dosti stopenj. Od vsakdanjega do očarljivega, sugestivno vplivajočega smehljaja je precejšen korak. Komur ni že prirojen, se bo zaman uril in vadil — umetnik ali umetnica v smehu ne bo nikdar in nikoli. Lepe in inteligentne žene vesele nature so se prej ali slej prerile iz svojih temnih kotičkov na solnce družabnih uspehov. Nemara jih je — čeprav nezavestno — vodilo geslo, ki ga je neki pesnik označil tako-le: «Smej se in svet se bo smejal s teboj; jokaj se in jokaj se boš sam.» Ali bi se katera beseda, bolj ujemala z rojstnim krajem

Nellie Gwyne-jeve kot preje omenjeni »temni kotiček«. Ta žena se je rodila v senci velikega premogovnega skladišča, nedaleč od Drury Lane Theater v Londonu. Oče je bil trgovec s sadjem, mati pa ni bila namenjena za materinski poklic. Bila je lahkoživa žena, ki je delala možu hude preglavice. Ni bila na dobrem glasu niti v tuj takrat še nimalo puritanski mestni četrti, zavetišču pijancev, sleparjev, tatov, pocesnic in druge velemestne svojati. Nellie tedaj ni imela za mladih let ljubeče in skrbne matere. Kako neki je vplivala nanjo vest, da je mati neko noč, ko je bila bolj kot navadno pijana, padla v reko Themzo in utonila?

Nellie, zgodaj zrelo dekletce, ki je očitovale vzlic slabim razmeram izredno veselo srce, je morala že za mladih nog skrbeti za skorjo vsakdanjega kruha. Začela je tako, da je prodajala sadje pred gledališčem Drury Lane. Bila je to dokaj trda šola za njen poznejši družabni položaj — svojevrstno vzgajališče za kesnejšo mater vojvode in kraljevo ljubico. Vendar pa ji je prav ta s tolikimi tegobami združen življenjski položaj nudil priliko, da se utrjuje tudi v vrlinah, ki so jo kesnejše dvignile kvišku, predvsem v blagodejnem humorju, v sposobnosti, da pri vseh rečeh izbije za se kar največ dobrih strani, v daru neizčrpnega smehljanja, v zgovornosti, ki ni bila nikdar v zadregi za pravo besedo.

Nellie je imela značilno zgovornost rojenega Londončana, ki jo je ovekoječil Shakespeare v svojih konjskih hlapcih in Dickens v svojem Samu Wellerju. S to pravo ljudsko zgovornostjo je zanesla v preveč raznežene in nasičene zgornje družabne plasti nekaj novega in svežega, kakor če nalieš po šampanjcu v kozarec malo hladnega,

naravnega vina. Iz prodajalke sadja pred gledališčem je postala igralka v gledališču, edino le po zaslugi svojega prikupnega smehljaja. V gledališču ni imela posebnih uspehov kot igralka, uspelo pa ji je, da si je pridobila prijateljstvo vseh tovarišev in tovarišic, čeprav o igralkah vemo da si navadno niso dobre prijateljice.

Pesniku in dramatikumu Drydenu je ta ljubka, nasmehljana Nellie tako ugajala, da je spisal za njo poseben epilog, ki ga je deklamirala v klobuku. »velikem kakor mlinsko kolo«. Ob tej priliki si je pridobila kraljevo naklonjenost. Veličanstvo jo je vzelo v svojo kočijo in jo popeljalo domov k večerji.

Tako je Nellie postala kraljeva ljubica. Posihmal je bila boginja sreče njena zvesta in vdana spremljevalka. Ljubez, življenje in smeh — to je bilo Nellijino uspešno orožje — ugotovo.

Njeni bogati ljubimci so jo obsipavali z darili. Kralj ji je dal 60.000 funtov, ki jih je potratila tja v en dan.

Ko je v svoji lastni hiši povila kralju sina, je dosegla, da je kralj podelil temu nezakonskemu potomcu naslov vojvode od St. Albansa. Karel II. je do smrti očitoval nagnenje do svoje drage prijateljice. Njegove poslednje besede nasproti bratu so bile: »Ne dopusti, da bi uboga Nellie morala kedaj stradati.«

Ona sama je umrla »pobožna in skešana«, čeprav je bila vse do smrti nekam čudaška. Tako ni nič preveč skrbelo, da bi se njeni nazori tesno prilagali dejanjem. Tudi o njeni morali bi lahko rekli, da se ji je vsekdar poznal tisti »temen kotiček« v senci premožovnega skladišča, kjer je prišla na svet. Njena lepa vnanost z veseljem usmevom pa je navdihnila več pesnikov in slikarjev, ki so jo ovekovečili v svojih nesmrtnih delih.

Po moralni strani ne more biti Nellie nobeni ženi vzgled, vendar pa bi se tudi od nje lahko kaj naučile. Predvsem to, da je smehljaj lepe ženske ključ, ki odpira večkrat zaklenjena vrata.

Druga žena, ki smo jo omenili uvodoma, je Lola Montezova. Rodila se je približno pred 100 leti v Limericku kot hči vojaka Gilberta, ki se je v vojni službi povzpela do praporščaka in je umrl za kolero nekje v Indiji.

Bila je še čisto mlada, ko je vnela srce starejšega gospoda, sira Abrahama Lumdeya. Pobegnila pa je z nekim čast-

nikom na Irsko, kjer sta se v Meathu poročila. Nji je bilo takrat 18 let. A tudi njenega moža so dodelili indijski vojski. Šla je z njim; kot 23letna žena pa se je dala ločiti zaradi skandalozne prigodbe z nekim drugim častnikom na parniku, s katerim se je vračala v domovino.

Zda je ostala sama samcata in se je morala na lastno pest preriti skozi življenje. Lepa in vročekrvna Irka je sprejela špansko ime Lola Montez. Postala je plesalka in je s svojimi plesi zadivila ves Pariz. Morala pa je nagloma zapustiti to mesto zaradi skandala, ki je nastal zaradi nje: dva njena častilca sta imela dvoboje. Odšla je v Monakovo, kjer je zaplela v svojo mrežo priletnega bavarskega kralja.

Tudi nji je odpirala pot izredno vesela natura, očitujoča se v večnem smehljanju. V zaprto, zatohlo ozračje nemškega dvora je ta žena »iz nižjih slojev« prinesla nekaj novega, divjega, primitivnega: prinesla je sladak, očarljiv smehljaj dekleta iz Limericka. Ceremonijel in pomp sta kralja dolgočasila in utrujala; rajši je imel Loline ples, ki se jim je lahko smejal...

Postala je baronica in grofica. Kralj ji je dal zgraditi krasno palačo in ji je določil dvajset tisoč goldinarjev rente. S svojo veselostjo si je pridobila povsod dovolj prijateljev; ministri in državniki so plavali v njenem območju kakor zlate ribe v akvariju. Ta po rodu in vzgoji preprosta ženska je postala dejanska vladarica Bavarske, zakaj pod njenim vplivom sta bila kralj in vlada.

Stari kralj pa je naposled postal nemogoč. Moral je odstopiti. Takoj je zapihal tudi za Lolo drug veter: bila je izgnana. Odpotovala je na Angleško in je nastopala v nekem gledališču. Trideset let je bila stara, ko se je poročila z 21letnim mladeničem.

Odšla sta s soprogom na Špansko, kjer je njen mož po nesreči utonil. Napotila se je v Ameriko. Vozila se je z isto ladjo, s katero je potoval čez ocean Lajoš Košut. V Ameriki se je omožila z nekim časniškim magnatom. Zakon pa ni dolgo držal. Urnogoga plesalka je odpotovala na turnejo po Avstraliji. Bila je ošabna in nagle jeze: urednika »Balarat Times« je bila nekoč pretepla s pasjim bičem, ker jo je baje opravljal prav tako se je spoprijela z nekim gledališkim ravnateljem, za nameček pa je še prilepila nekaj zaušnic njegovi ženi.

Počasi je razsipala ves svoj denar in potratila zlatnine. Zapravila pa je tudi zdravje in je umrla v revščini. Da pa je imela kljub vsem slabostim dobro srce, pričuje to, da je pred smrtjo redno obiskavala največje reveže v azilu Magdalene in jim je skušala s svojo veselostjo vdihniti pogum, da bi lažje premagovali svoje tegobe. Tudi sicer je bila vsekdar naklonjena revežem, ker ni pozabila, kako je nji šlo v mladih letih. Nemara to nekoliko odtehta njene ljubezenske grehe in pustolovščine.

★

S tem v zvezi naj omenimo še eno ženo z očarljivim usmevom: tolikokrat opisovano lady Emo Hamiltonovo, ženo Horacija Nelsona, »največjega admirala, kar jih pozna človeška zgodovina«.

Njen oče je bil kmečki delavec v Cheskiru in nje prva »karijera« se je imenovala: »služkinja v meščanski hiši«. Tako je prišla v London in je bila zapovrstjo: prodajalka, sobarica, natakariča v baru in nekaj časa celo počestnica. Neko potujoče društvo jo je najelo za svoj živi bioskop, kjer se je kazala naga kot »boginja zdravja«.

Nato je postala priležnica sira Henryja Foatherstonhaugha, plemiča iz Surreya, ki pa jo je kmalu odslovil. Takrat se je pismeno obrnila do Charlesa Grevilla, ki jo je vzel v zaščito ter je živel z njo v neki hiši v Raddingtonu, njena hiati pa jima je kuhala in gospodinjala.

Tedaj je prišel na dopust Grevillev stric sir William Hamilton, angleški poslanik v Napoliju. Ema ga je očarala s svojo dekliško veselostjo in z divnim smehljajem, ki se ji je tolikokrat uprav razlival po obrazu. Vzel jo je v Italijo, kjer sta se poročila. Tako je služkinja postala ugledna in vplivna gospa.

Nekega dne se je srečala z Nelsonom, takrat že narodnim junakom, zmagovalcem v bitki pri Aboukirju. S soprogom sta šla na ladjo »Vaugnard«, ki je pripula z admiralom v napolijski zaliv. Lady Hamilton je stopila naravnost k Nelsonu in je z vzklikom: »Moj Bog, ali je to mogoče?« padla nezavestna v admiralovo naročje.

Kako je mogoče, da je lahko ta nekdanja počestnica očarala in zapredla v svoje mreže odličnega in značajnega moža kakor je bil Nelson, junaka, ki se je odlikoval v tolikih bitkah, moža, ki je

pred bitko pri Trafalgarju proglasil vzvišeno, za vse čase zgodovinsko deslo: »Anglija pričakuje, da bo danes vsak izmed nas storil svojo dolžnost!«

Ljubezenska zgodba te dvojice se sliši kakor pravljica. Nelson je svojo Emo obsipaval z denarjem, dal ji je krasno palačo in izposloval od ruskega carja odlikovanje za njo. Naposled ji je podelil dva tisoč funtov letne rente.

Ema ni bila vredna toliko časti in takšnega bogastva. Zapravljala je denar verjetno lahkomišlno. Bogastvo jo je vrglo na dno pregreh. Naposled je zašla v tako težke dolgove, da so jo morali zapreti v ječo, kjer je prebila leto dni.

Večer svojega življenja je preživela v Calaisu, kjer se je zlasti udajala slastem okusa. Njeni obedi so bili obilni in razkošni, vina prvovrstna. Začela se je debeliti in je naposled izgubila vso lepoto. Na skaženem obličju ni bilo več ljubkega nasmeha; ostala je le nelepa grimasa...

Smrt je kmalu storila svoje.

★

Žene, ki so se smehljale... Njih življenjske zgodbe pričujejo, da so si sicer s svojim izrednim smehljajem odpirale moška srca ter vrata bogastva, družabnih uspehov in slave, ali končni obračun z usodo ni bil nikdar lehak. Bile so zgolj igračke, krasne igračke, ki so prej ali slej izgubile svojo vrednost. Takrat se jim je usoda prezirljivo režala v obraz. Rekli bi, da so takšne ženske kakor meteorji na nebu: nenadoma pridejo iz teme, zažare s prekrasnim bleškom in nato utonejo nazaj v temine. In vendar te ženske niso docela utonile v pozabljenju. Ostal jim je še neki blesk; njih imena se svetijo poleg imen slavnih mož. Navadili smo se, da vidimo v velmožeh človeštva samo bleščeče strani njihove osebnosti, pozabljamo pa, da so imeli kakor mi vsi svoje drobne človeške slabosti. In okoli teh se vrte kakor ljubki sateliti ženske, ki niso nič pomenile ne po svojem rodu ne po svoji duševni izobrazbi, ki pa so imele ljubek smehljaj in veliko, da, preveč umevanja za nekatere moške slabosti. Ne bodimo tem minljivim stvarcem prehudu sodniki in jim privoščimo slavo na tistih straneh človeške zgodovine, kjer se kažejo ljudje v pravi, čeprav še tako nečimerni obliki.

Miroslav Hirtz

Lov na srnjaka

Oj ta prvi april! Ni ga lovca, ki se ne bi veselil, zakaj tega dne se začena lov na srnjaka in sicer lov s čakanjem v zasedi.

Solnce se je počasi že nižalo k zatonu; na vrhovih starih dreves so še svetili polni žarki, ko sem dospel na čakališče sredi loga. Najprej sem potrgal vejčice okoli sebe, da bi me ne ovirale pri prostem gibanju in da bi lahko obračal puško, nato pa sem odgrnil z nogami suho listje in šibje ter tla do dobra poteptal. Zdaj sem si olinil prst in ga dvignil kvišku, da na ta preprosti način doženem, s katere strani piha veter. Storil sem to iz previdnosti, zakaj modri srnjak napreduje zmerom proti vetru, ker mu veter prinaša raznovrstne vonje in se tako lažje izogiblje nevarnosti. Tako sem se tedaj spustil na lovsko sedalo tik debela zajetnega hrasta. Bil sem izvrstno zakrit z gostim grmičevjem, odkoder sem lahko nemoteno opazoval vse, kar se dogaja na travo zaraslo ledino. Na to jaso sre-

di gozda so skoraj stalno prihajale na vse zgodaj in zvečer srne na pašo.

Za trenutek je vse na okrog mene utihnilo. Jata vrabcev in strnadov, ki je malo poprej vreščala po pritlikavem grmovju, se je nekam raztepla, — od strahu pred mojim prihodom. Ali ta molk je trajal le kratko časa, zakaj kmalu se je vsa bližnja okolica razmahnila v prejšnjem prostem življenju, ki je plalo in odmevalo po vsem gozdu.

Sedel sem tako mirno, kakor je mirno stal hrast za menoj. Še ganil se nisem, samo oči so mi nemirno švigale, ustavljajoč se na onem mestu, kjer bi mel planiti srnjak iz goščave. Domišljija mi je vneto delala, srce živahno utripalo, — utripalo od silnega navala krvi. Pred menoj je vrvelo stotine prividov. Že sem videl v duhu, kako hitim urnonog domov, da sporočim veselo novico o svojem prvem srnjaku. Vzlic tolikemu sanjarjenju sem vendar le malo mislil; niso mi dala čuvstva. Duša se mi je razigrala od pomladne slasti, ki me je vsega napolnila s čudnim in neskončnim zadovoljstvom, kakršnega sem tolikokrat zaman iskal med ljudmi. In kako tudi ne? Bolj ko se je bližal večer, bolj je utripala gozdova srčna žila, a s tem utripom vred je rastla moja napetost. Nekaj mi je nenehoma šepetalo: Zdaj bo pianil na jaso tvoj srnjak! Ptice pevke so v poševnih črtah strelovito padale k počitku, napenjaje še bolj zvočna grla, iz katerih je donela poslednja pesem solncu v slovo. V njihovem petju sem jasno posnel tajinstveno bolest zaradi neutolažljive izgube, pa tudi trdno nadejo v skorajšnjo vrnitev solнца. Nekatere pri potoku je krokala lokava sraka, medtem ko je visoko nad menoj z razprostrtimi perutmi krožil orel, iščoč s pohlepni očmi, kje bi bil zalotil svojo poslednjo žrtev. In kako je šele bilo na ledini! Tu je vse uprav gomazelo od večernih metuljev ter drobnih in velikih mušic. Listje je vsak hip zašumelo, grmovje se vsak trenutek odprlo in iz njegovega naročja so oprezno prištokrkali zajci in fazani ter zopet izginiili brez sledu, če je večerna sapa le malce bolj zašelestela.

Naposled je solnce utonilo. Mrak se je spuščal v čedalje debelejših plasteh na trudno zemljo in je risal najprej si-

ve, nato pa bolj in bolj črne robove. Začel se je boj med svetlobo in temo, v katerem se je moralo večerno življenje v gozdu, ki se je krčilo v poslednjem trepetu, umakniti nočnemu življenju, ki ga je pravkar s pošastnimi glasovi zmagoslavno oznanjala gospodarica črnih senc — uralska sova. Jaz sem še vedno sedel povsem mirno, kakor da bi bil sklenil, prebedeti v tej samotni tja do polnoči. Sedel sem zaradi tega, ker je bilo na zahodu še precej blede svetlobe, a večerni zvonovi še niso odzvonili. In ko sem jel že dvomiti o dobri lovski usodi, je odnekod nenadoma švignila drobna seničica in je brezskrbno sedla na vrh puške, pevačič iz polnega grla. V tistem hipu je na nasprotni strani zahreščalo suho vejevje. Preden sem mogel priti k sebi, je planil na ledino — srnjak. Urno sem

dvignil puško in že je bilo prepozno. Senica je odletela, a srnjaka ni bilo več. Po bliskovo me je bil opazil in je izginil v grmovju, oznanjujoč vsej okolici s svojim strašnim beketanjem bližnjo nevarnost.

Kaj mi je ostalo drugega ko vrniti se počasi domov. Dušo mi je prepočila velika blaženost, da nisem ta slovesni prizor omadeževal s krvjo. Vračal sem se, misleč venomer na tisto drobno senico, ki je v svoji nedolžnosti sedla na smrtonosno cev moje puške, misleč najbrž, da je to nedolžna suha veja, in je tu — ob vreleu smrti — zapela navdušeno pesem življenja milookemu srnjaku. Sedaj šele razumem, zakaj je na svetu toliko nasprotij, zdaj šele vem, da je poezija močnejša od lovske strasti, — zdaj, ko me je tega naučila drobna, majhna — senica!

Henri de Réquier

Kravnost zapuščenega gradu

Pregledali smo bili že skoro cel grad. Naš obisk pa je le še povečal čudno občutje neprijetnosti, ki me je prevzelo, ko smo ugledali poslopje na koncu dolge aleje, ob širokem ribniku, v katerem se je zrcalilo plemenito, čemerno grajsko pročelje.

V gradu Fontefrède že dolga leta nihče ne stanuje. Njegov sedanji lastnik, gospod de Lassay, le redkokdaj pride sem za nekaj ur. Zakaj to posestvo, katerega je podedoval po svojem starem, starem stricu, markiju de Marvoisinu, mu prav nič ni pri srcu.

Že vnanjost gradu Fontefrède se mi je zdela melanholična, notranjost kajpak ni bila nič drugačna. Celo uro nas je vodil vratar po neskončni vrsti galerij, salonov, stanovanj in koticov. Vsi ti prostori, že tako dolgo zaprti, so močno dišali po plesnobi in neprezračenosti. Veličastno in čudno pohištvo je počasi tako rekoč trohnelo v njih. Tu bi bila prava nebesa za starinarja. Fotelji so bili pokriti še s starodavnimi prevlekami, postelje s starinskimi odejami iz dragocenega damasta. Po smr-

ti markija de Marvoisina se še nihče ni ničesar dotaknil, tudi knjižnice ne in sosednje majhne delavnice, polne opilnikov in prekapnic. — Ko smo stopili iz te poslednje sobe je doktor Lebrun dejal našemu vodniku:

— Oče Monceau, zdaj nam boste pa pokazali še grajsko gledališko dvorano...

Gledališče gradu Fontefrède je bilo sijajno. Zgradili so ga pozneje kot graščino v slogu Ludvika XVI. Vse je bilo v tej majhni dvorani zelo očarljivo: lože, balkon in bogato izrezljani lestenci. Zastor je bil poslikan s cvetkami in tihožitji. Zvečer, ob bogati umetni luči je moralo biti vse to okrasje naravnost bajno, zdaj pa se je razlivala po prostoru neka čudovita osvetljava, neka čudno zelenkasta poltuma, ki je dajala dvorani zanimiv, fantastični videz.

Bil je to zares teater za prikazni. Hotel sem razkriti svoj občutek doktorju Lebrunu, toda ta je bil nekam izginil. V tem trenutku je lahen šum

obrnil nase mojo pozornost. Počasi, potuhnjeno se je dvigal zastor in pokazale so se dekoracije, predstavljajoče gaj z vodnjaki. Toda ko sem se ozrl na pozornico, sem nenadoma vzkljknil od presenečenja in skoro od groze. Na odru sta ležali zlekjnjeni dve telesi: eno je bilo oblečeno v pastirsko nošo, drugo v kostim harlekina. Ta dva modela v naravni velikosti z voščanim obrazom in rokami sta bila videti kot dva mrtveca. Tesno sta bila naslonjena drug na drugega in sta tvorila tako tragično in grozno skupino, da sem nehote pričel misliti na kakšno skrivnostno, morilno dramo...

★

Preden se je umaknil v ta samotni grad Fontefrède, je bil marki de Marvoisin sijajen družabnik in brez dvoma bi se bil kot dvorjan in kavaliir visoko povspel, da mu njegov čudni značaj ni nepreklicno onemogočil karijere. Bil je strasten dvobojniki — vsi so se ga bali — a imel je nesrečno roko. Dvakrat sta se dvoboja, v kateri je bil zapleten, tragično iztekla. Obakrat je ubil marki svoja nasprotnika s strelom naravnost v srcé. Še bolj kot ta dva krvava čina, so omajala usodo gospoda de Marvoisina neprijetna posečanja, katera so mu vsi očitali. Marki, ki je bil za časa emigracije vzgojen v Nemčiji, je bil namreč od tam prinesel seboj nagnenje k skrivnim vedam in se je posledje v družbi malo priporočljivih oseb zmeraj bavil s kabalistiko in coprnijami. Njegova radoznanost ga je gnala k opasnim poizkusom. Neki tak poizkus se je nekoč zanj nesrečno končal. Preko mere razgreta prekrapnica se je razletela in ga je tako težko ožgala, da mu posledje ranjene noge skoro niso več mogle služiti. Glas o njegovih čarovnijah pa se je tako razširil po mestu, da je marki moral zapustiti Pariz in se zateči na grad Fontefrède.

Dokaj let je posledje tu samotarski živel. Kmetje in sosedi so se bali tega zajetnega, molčečega moža, ki je bil vedno črno opravljen in se je prepehaval po 'revojedih svojega parka v majhnem, nizkem vozu, ki sta ga vlekla dva kot zlodeja bradata kozla. Zato so se prebivalci vse pokrajine močno začudili, ko so izvedeli, da se je gospod de Marvoisin poročil z gospodično de Clercize, ki se kljub svoji mladosti in lepoti ni branila, zapreti se

s takim samotarjem v to izgubljeno graščino. Na mah so pričeli sosedge bolj kot kdaj prej smatrati graščaka za coprnika. Prav gotovo je začaral ubogo dekllico, ki brez dvoma ni vedela za težavno življenje, v katero jo je zapredel ta težkomiselni, trinogi soprog.

Toda komaj je gospodična de Clercize postala graščakinja na Fontefrède, se je tam mahoma vse spremenilo.

Kakor je gospod de Marvoisin doslej mrzil družčino, tako je posledje navdušeno sprejemal goste. Neprestano so se vršili na gradu lovi, plesne prireditve in slavnostne večerie. Gospa de Marvoisinova je bila duša vseh teh praznovanj. Vse ji je dvorilo, toda ona ni nobenemu od številnih zaljubljenecv dajala prednosti.

Pri tem pa ni ostalo več, ko se je pojavil na gradu gospod de la Gironnerie, daljni markijev sorodnik. Ta si je hitro pridobil srce gospe de Marvoisinove in kmalu sta začutila drug za drugega silno strast. Bodisi, da ni ničesar opazil, bodisi, da je zaupal kreosti svoje žene, je graščak često celo sam pospeševal priložnosti, ki so družile njegovo soprogo in gospoda de Gironnerie.

Tak je bil položaj, ko si je gospa de Marvoisinova zaželela, da bi igrala v komediji. Ulogi zaljubljenca in zaljubljenke sta pripadli seveda gospodu de Gironneriu in gospe graščakinja. Na večer predstave sta oba nastopila s sijajnim uspehom in številni gostje, zbrani v gledališki dvorani, so se jima na graščakovo znamenje zahvaljevali z navdušenim ploskanjem. Toda ko je padel zastor in so vsi prisotni odšli v jedilnico k večerji, so tam zaman čakali na brhko Pastirico in ognievitega Harlekina. Končno se je družbe polastil nemir, začeli so ju iskati, toda našli so samo kostima, ki sta ju bila odložila, in kratko obvestilo gospodu graščaku, da sta si prisegla ljubezen in da bi ju mogla ločiti samo smrt.

Ta ponočni dogodek je zbudil znatno spotiko. Samo gospod marki se na videz ni prav nič razburjal. Ničesar ni storil, da bi vznemiril ali motil ubežnika. Po njiju begu se je samo odpeljal v Pariz, odkoder se je vrnil že po nekaj tednih. Seboj je pripeljal dva velika, krstam podobna zaboja. Vsebovala sta dve voščeni figuri v naravni velikosti, ki sta točno posnemali poteze gospe markijeve in gospoda de la Gi-

ronnerie. Ta dva modela, oblečena v kostima, ki sta ju nosila zaljubljenca v svojih ulogah, je dal gospod de Marvoisin postaviti na gledališki oder. Potem je prižgal vse lestence in reflektogje, se oddaljil za nekaj korakov in podrl drugo za drugo obe figuri s strelom iz pištole naravnost v srce . . .

Doktor Lebrun je stresel pepel iz pipe in pristavil:

Ti figuri sta tisti, ki smo ju ravnokar videli . . . Gospod de Lassay mi je pripovedoval nekoč zgodbo, pri kateri je najbolj čudno tole: Prav tisti dan, ko je opravil gospod marki svoje navidezno maščevanje, so našli ribiči iz Isole Belle na valovih Laga Maggiore blodeč čoln. V njem sta ležala neki moški in neka ženska, oba mrtva. V čolnu ni bilo nikjer nobenega orožja, vendar sta imeli obe trupli na prsih znatno rano od krogle velikega kalibra.

Ta dva mrtveca sta bila gospa markijeva in gospod de la Gironnerie. Kaj

se je bilo zgodilo? Ali sta si morda sama vzela življenje v hipni zablodi ali v kakšnem ljubezenskem razočaranju? Ali sta bila umorjena? Vendar rop ni bil nagib zavratnega umora. Torej — osveta? Mar je bil marki de Marvoisin vodil roke zločincev? Ali je bil morda graščak pripravil atentat na potovanju v Pariz, kjer si je bil še ohranil sumljive zveze? Ali sta oba ubežnika postala žrtev kakšnih skrivnostnih vplivov, ki o njih pišejo stare čarovniške knjige, katere je marki dobro poznal. V tem slučaju bi bili voščeni figuri na gradu Fontefrède zelo dragoceni pričci.

Marki — tudi to mi je pravil gospod de Lassay, čigar oče ga je bil poznal — je umrl šele več let po teh dogodkih. Našli so ga nekoč, zadetega od mrtvouda, v vozičku, v katerem sta ga dva bradata kozla prepeljevala po prostranem parku. Njegov obraz je bil čudno črn. (Prevel Pavel Karlin)

ALMA KARLINOVA /KELIE/

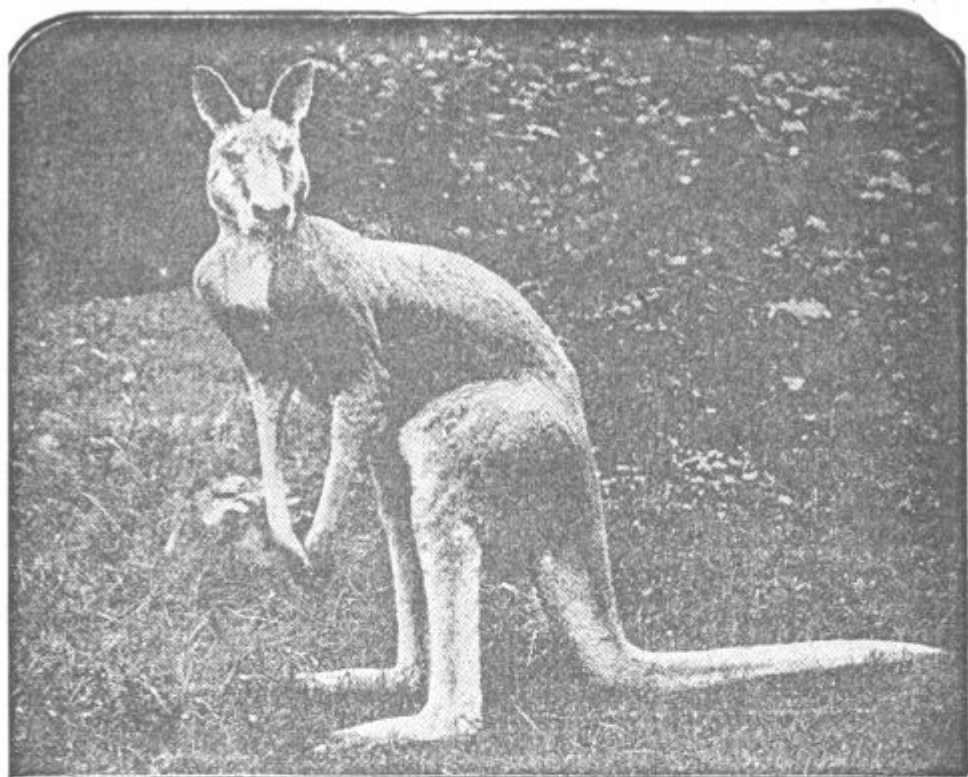
Navstralski
 kmetiji

Pisateljica tega sestavka gđc. A. M. Karlinova iz Celja se je nedavno vrnila z večletnega potovanja po oddaljenih pokrajinah sveta. Obiskala je Avstralijo, Polinezijo, Novo Gvinejo, razne otoke v Tihem oceanu itd., same eksotične dežele s svojevrstnimi razmerami in ljudmi. Doživela je mnogo zanimivega. Kaj čudo, če so njena predavanja, ki jih je imela v Celju in v Gradcu, vzbudila ogromno zanimanje. Ta izkušena potovalka pripravlja v nemškem jeziku več potopisnih knjig, obljubila pa je tudi »Življenje in svetu« svoje sodelovanje. Danes prinašamo njen prvi sestavek, ki seznanja čitatelja s kmečkim življenjem v »najmlajšem« delu sveta — v Avstraliji. — Uredništvo.

Dingo, divji avstralski pes, je še enkrat zalajal, nato pa je nastala tišina, — tesnobno pritajeno dihanje prirode ob prvem jutranjem svitu. Zamorec v senu se je stresel in je skočil pokonci. Deset prstov skozi lasé — in že je počesan; obriše si z robom suknje obraz in že je umit. A obleka? Nu, to delo mu je prihranjeno. Stare hlače in ohlapna srajca, čije gumbe je že zdavnaj pozobal in prebavil kak ptič, se noč in dan zvesto oklepata temnega telesa. Nekoč so si smeli mazati život s ken-

gurujevo mastjo, ali belci imajo o tem druge nazore. Malo vzdihne in premišljuje, ali naj vendar potisne roke v vodo. Pa se potolaži z mislijo, da bodo roke črne, najsi jih še toliko umiva. Naposled, komu pa naj dokaže, da se je bil umil, ko se nikjer nič ne pozna? Zadovoljen krene v hlev k živini.

Tudi drugače postaja v hiši živahno. Dekle in hlapci vstajajo in sama gospodinja krene v hlev, da pomolze nekater krave. Kmet vprega konje k plugu ali k stroju za žetev. Najstarejši sin se pravkar razgovarja s črnim psom, kakor da bi imel le-ta človeški razum. Veleva mu, da naj spravi to ali ono nepokorno ovco iz ovčnjaka. Pes zamahlja z repom, si obliže gobec in odide v polni zavesti globoke pasje odgovornosti. Medtem so otroci pogrnili mizo, najstarejša hčerka je že skuhalo kavo in reže kruh. Vsak je za svojim opravkom, dasi še ni vzhlo solnce. Tako se v Avstraliji služi kruh . . . Lenuhom prede trda v tej deželi, ki tudi že pozna boj za obstanek.

AVSTRALSKI KENGURUJ

Skozi odprta vrata duhti evkalipt**, njegov vonj je smolnat in krepien. Po visoki travi se zviija kača. Dekla, ki je pravkar prišla čez dvorišče, se ne prestraši in ne vzkligne; ročno vzame kos lesa in ga vrže kači na vrat. Zlomi ji

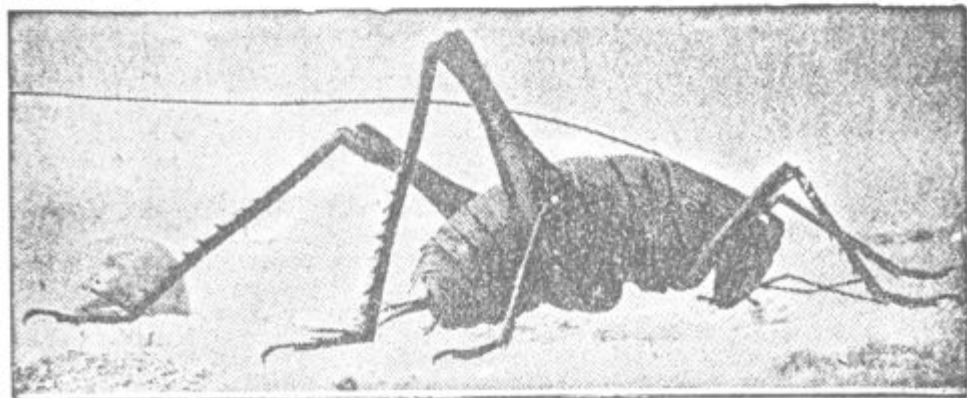
** Evkalipt = drevo, ki ga nasajajo zlasti v močvirnih krajih.

tilnik. Kockaburra*** se spusti z drevesa in si privošči mastni grizljaj.

Nato se solnce povzpne nad obzorje in jame pripekati.

Nobeden ne gre v šolo, zakaj že do bližnje kmetije (farme) je sto kilometrov. Toda glej — vzgojiteljica je po-

*** Avstralski ptič.

AVSTRALSKA KOBILICA

kficala deco na veliko odprto verando. Tu se začenja pouk, ki ga prekine stoprav opoldanski zvonec. Popoldne pomagajo deca in vzgojiteljica pri gospodinjstvu — celo gospodarja neredko vidiš, da suši posodo. Sploh ga ni Avstralca, ki ne bi znal kuhati in prati. Po čaju — tako označujejo v Avstraliji večerjo, ki jo imajo v prvem mraku — zasvira vzgojiteljica na klavirju najnovjše plese. Hlapci in dekle, starši in otroci, se zavrtje in plešejo po mili volji. Samo ob žetvi so vsi preveč utrujeni.

Cesto jezdi vzgojiteljica, ki je v Avstraliji član družine, z otroci v goščavo, daleč od valovečih njiv in neštevilnih ovčnjakov in ovčjih pašnikov. Tam se šele pokaže lepota tuje dežele. Najprej jezdijo po polju mimo kurrajonovih reves, s katerih padajo debela, rumena semena, potem mimo tkzv. slanega grmičevja, ki v času suše reši marsikateri sestradani govedu ali ovci življenje. Potem se pokaže tako zvano travnato drevje, čudovite rastline, ki imajo zajetna debela in zgoraj namestu vej — travo, da se vidijo kakor razkuštrane glave avstralskih divjakov. Nato prispo v goščavo z modrim, rdečim in belim evkaliptom, ki ga štejem med največje avstralsko drevje. Pogled nanj je mogočen, vendar pa nudi človeku in živali kaj malo senčnega varstva pred pekočim solncem. Pod drevjem vidiš razne čudeže petega dela sveta: n. pr. naglega skakavca wallabyja ali prilikavega kenguruja, morda bendikuta, pisanega vrečarja s koričastim gobcem, velikega kakor naša mačka, ki — kakor znaten del avstralskih živali — nosi svoje mladiče v veliki mošnji na hrbtu. Ali pa pleše na tleh, ki si jih je sam nastlal, liri podoben ptič, se ljubko obrača, skaklja, razpenja peroti in prekrasen rep, medtem ko njegova ženka pridno brska za črvi in se dela kakor da ne bi videla lepote svojega našopirjenega častilca. Ali pa stopiš na gnezdo ptiča, ki ga imenujemo Mallee — hribovski kmet. Ta ptič si dela iz suhega listja, mahu in raznih odpadkov cele griče in položi globoko vanje jajca. Kadar misli, da je spodaj pregorko, razkoplje s kljunom prst in naredi nekake dimnike, ki odvajajo prevročni zrak. Ko je vse to urejeno, zapusti ptičja dvojica naraščaj, češ, naj si mladi rod sam pomaga, kakor zna in more. Mladiči pa niso nič kaj v zadregi: korajžno prekljujejo lupino in se

prerijejo po odprtinah kvišku. Seveda na takšnem griču kar gomazé mravlje, ki so mlaum ptičem dobro došla južina. Tako modro je tedaj priroda poskrbela za svoja bitja! Lahko se človek nameri tudi na uto nekega ptiča, ki zna graditi iz pritlikavega drevja krasne hodnike. Tu se v večernih urah zbirajo cele jate teh ptičev in zlagajo na kup vse, kar so bili nakradli po okoliških kmetijah. Tako najdeš tu narprstnike, črepinje razbitega zrcala, koščke svile, zamaške itd.

Zgoraj na queenslandski meji, kjer je vroče podnebje in koder se po starem kamenju razlivajo tople vode, se lahko vidijo tik ob solnčnem vzhodu ali zatonu značilni kljunaši, ki so poslednja vrsta zdavnaj izumrlih živali predzgodovinske dobe. Imajo svilen mehko kožo kakor bobri, a tudi močne gosje kljune. Rep je ploščat in podoben veslom. Ta žival odlaga jajca, vendar pa le-ta nimajo trde lupine, marveč so vlačna kakor kačja jajca. Ta kljunaš zvali mladiče kakor ptič, nato pa jih obeša na prsi, kjer iz kože kaplja mleko. V teh vodah živi tudi pljučna riba ali ceratodus, ki je napol plezalec in diha s pljuči, ne kakor riba s škrgami, vzlic temu pa lahko ostane delj časa pod vodo.

Tako je tedaj v avstralski goščavi. Toda mehak mah te ne sme zapeljati, da bi sedel na tla, zakaj lahko bi ti prišle do kože avstralske velike mravlje, ki nevarno pikajo. Če človeka močno opikajo, mu ni pomoči. Tako je nekoč obležal neki pijanec — in se je stiskal k preperelemu panju:

»Vražje mušice, kako pikajo!« je stokal v svoji vinjenosti.

Trenutek nato se je obrnil in je zopet zastokal, a že slabeje:

»Moj Bog, ti psi pa imajo strahovite zobe!«

Potem je globoko zaspal. Drugo jutro na vse zgodaj so ga drvarji našli ob panju. Bil je mrtev in že dolgo mrzel. Zastrupile so ga velike avstralske mravlje.

Včasi je treba iti s kmetije v mesto, da se nakupi to ali ono. Ob takem dnevu postane v hiši na moč živahno. Vsi osli morajo iz hleva ali pa jih psi pripode s pašnika. Štirinajst do šestnajst parov vprežejo v voz. In zdaj se peljejo milje in milje daleč. Dolge ure se vozijo, preden prispejo do človeških selišč. Kako čudno se zdi ljudem s farme življenje v mestu! Toda ne gre, da

bi se predolgo mudili. Urno nakupijo potrebščin za več mesecev, seveda pa ne pozabijo slaščic za otroke, za vzgojiteljico, ki jo vsi čislajo in celo za dekletke. Zakaj stanovske razlike so tukaj skoro da neznane. Človeka sodijo po njegovi vrednosti, ne pa po poklicu, ki ga opravlja.

V notranjih vročih pokrajinah, kjer niti sivec noče dolgo capljati po cest-

nem kamenju, so v prometu kamele. In kadar po delu in učenju nastopi ura prijetnega delopusta, sedejo učiteljica in učenci na kamelin hrbet in jezdijo čez hrib in dol. Kdo ne bi na takih izletih sanjal o tisti čudni pradobi, ko je bila povsod samo voda. V Avstraliji te priroda tako često spominja na praset.

setvi in potak njencih

Največ veselja ima ljubitelj cvetlic z onimi, ki si jih sam vzgoji iz semena ali si jih razmnoži na drug način. Kar z očmi vleče nežno rastlinico iz zemlje, varuje jo in neguje, kakor bi ji sam dal življenje. Zaliva ji in jo presaja, da hitreje raste in se košati. In ko se razcveto popki, je za prijatelja cvetlice praznik.

Za one srečnike, ki imajo rastlinjake ali pa vsaj vrtove z gnojnimi gredami, je razmnoževanje lahka stvar. Težje je na oknu, vendar pa gre tudi tu, če imamo dobro voljo in pazimo na svoje gojence in jim privoščimo vsega, česar si žele in rabijo za svoj razvoj. Že izbira semena je zelo važna zadeva. Zapomnimo si, da je cena postranska stvar, če hočemo imeti res pravo in zanesljivo seme. To pa moramo hraniti na zračnem in hladnem prostoru, da se nam ne pokvari in bi potem po krivici dolžili trgovino s semeni ali vrtnarja, da nas je opeharil.

Vsa posoda za setev mora biti čista. Če je stara, mora biti dobro oprana, nove lončke pa moramo pred uporabo namakati 48 ur v vodi.

Važna je tudi zemlja, ki bodi peščena in humozna brez nerazkrojenega gnoja in nesnage, ki gnije. Najboljša je stara listnata prst, če je dobro prezračena, da ni v njej raznih škodljivih kislin. Pridamo ji polovico ostrega peska ali šotnega zdroba in vse dobro premešamo. Le ilovice ne sme biti vmes, ker ne prepušča vode. Prst tudi ne sme biti presuha, niti preveč vlažna, da kali ne gnijejo.

Na dno zabojčka ali lončka damo plast črepinj, v lonček vsaj po eno dosti veliko črepinjo čez luknjo, da ne za-

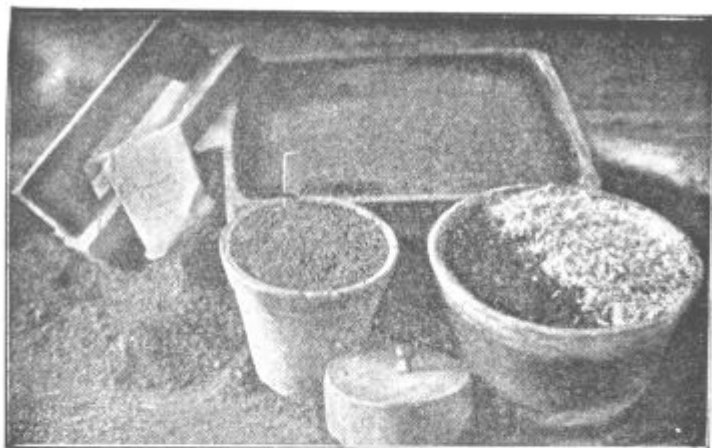
staja voda v njem. Šele na to nasujemo prsti toliko, da je še za prst prostega roba, in zemljo z deščico ali posebnim lesom, ki ga vidimo na sliki, lepo zravnamo in rahlo pritisnemo, da je površina lepo ravna. Na to sejemo enakomerno in ne pregosto, ker bi se rastlinice zadušile in rastle le na vis. Debelejše seme lahko razdelimo enakomerno s koničasto palčico in ga spravimo narazen, če ga je kje preveč na kupu. Težje je sejati zelo drobno seme. Zato pregnemo dopisnico ali razglednico trdo po dolgem ter nasujemo vanjo semena. Pregnjeno dopisnico primemo s palcem in kazalcem desne roke tako, da pride kazalec na zgornji rob rahlo pregnjene karte. Če jo držimo malo nagnjeno nad posodo, kamor sejemo, in prav na rahlo s kazalcem trkam po robu dopisnice, se posamezna zrnca počasi vale navzdol in posamezno padajo na zemljo. Na ta način se kmalu naučimo zrna prav enakomerno razdeliti po površini.

Tudi ni vseeno, koliko zemlje nasujemo čez seme. Pravilo je tako, da ne več, kakor je debelo seme. Čez zrna, ki so debela kakor grah, nasujemo torej več prsti kakor čez drobni mak. Najlažje jo nasejemo skozi sito, potem pa prst zopet rahlo pritisnemo z lesom in poškrpimo prav rahlo z vodo. Ali res rahlo, da zrnca plavajo nad prstjo. Deščica z imenom cvetlice in datum setve mora takoj v lonček, da ne zamenjamo raznih vrst in vemo, koliko časa ne poženo rastlinice.

Posodo postavimo na okno, kjer ni prepaha, ali pa v gnojno gredo, kjer je še boljše. Da se na oknu prst ne osuši prehitro, nasujemo na njo prav čistega

drobnega mahu, kakor vidimo na sliki. Seveda mah nasujemo čez vso površino. Dobro in potrebno je tudi, da čez posodo položimo šipo, to pa pokrijemo s temnim papirjem, ker tema pospešuje kalitev. Čim pa kali pogledajo iz zemlje, moramo ta temni papir takoj

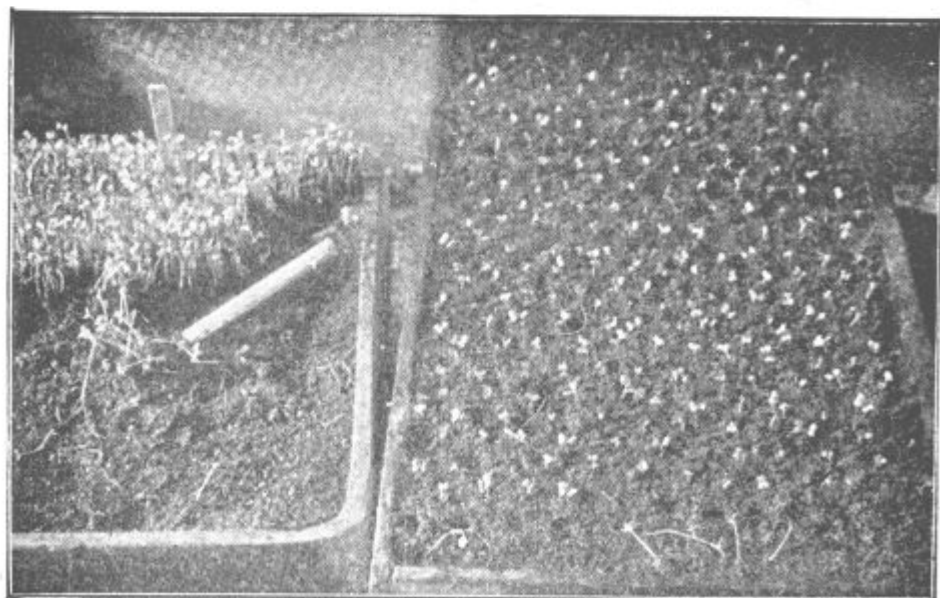
šate. Na naši sliki z mladimi sadikami vidimo, kako pregoste rasto v vis in so slabotne. V tem primeru jih moramo presaditi ali pikirati, kar je sploh potrebno, če hočemo vzgojiti močne in dobro rastoče rastline. Nekatere presajamo že, ko imajo samo še semen-

SETEV,

odstraniti in postaviti posodo na svetlobo. Malim rastlinicam prilivajmo prav oprezno, čeprav male rastlinice že rabijo precej vlage. Privadimo jih takoj na zadostno svetlobo in čist zrak, da male rastlinice ostanejo nizke in ko-

ske lističe. V čiste posode z rahlo zemljo seveda. Večje rastline lahko prijemljemo s prsti, nežnejše pa z viličasto zarezanim lesom ali pinceto. Z drugim priostrenim klistcem jih sadimo skoro do listkov odobno in toliko nara-

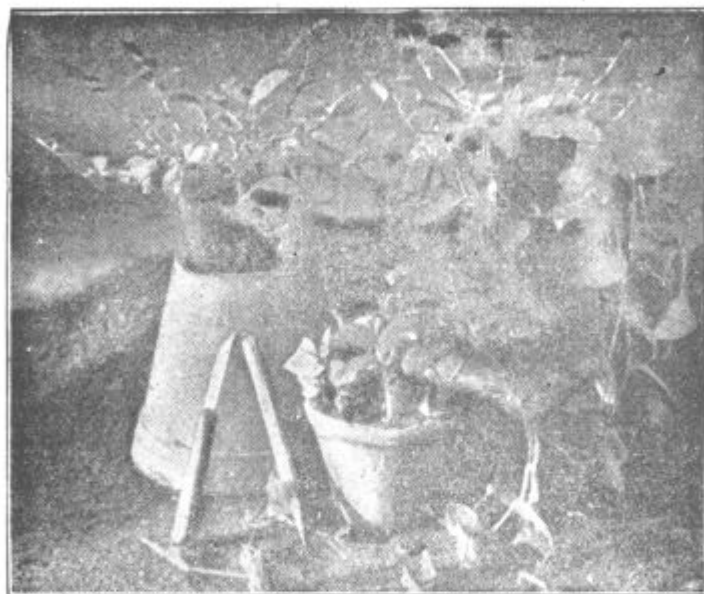
PIKIRANJE

zen, da se lahko 4—5 tednov razvija-
jo brez gneče. Mlade sadike moramo
dobro pritisniti v prst in jih zopet po-
stavimo na okno, prav malo zalite. Čim
večje so rastline, tem več morajo imeti
zraka.

Začetnik naj poskuša najprej s ka-
pucinčki, prekrasno in zelo moderno
dišečo grašico ter sploh s cveticami,
ki imajo debelo seme, pozneje pa tudi
z lobelijami, petunijami in drugimi eno-
letnimi cveticami, ki zahtevajo več
postrežbe. Čelo s kaktaji lahko do-
sežemo najlepše uspehe in največje ve-
selje, ker tudi seme najredkejših kakt-
ej ni drago, samo imeti je treba dosti
potrpljenja.

obrezavanjem jo prav za prav pomla-
dimo in ji podaljšamo življenje, kakor
tudi drugim rastlinam in večini grmov-
ja in drevja. Te odrezane vršičke ra-
bimo za potaknjence. Izberemo najmoč-
nejše in jih posadimo, kakor kaže sli-
ka, po več v isti lonec, ki ga napolni-
mo z rahlo peščeno in humozno zeml-
jo skoraj do vrha. Za prst dolgi vr-
šički so ravno prav dolgi, odrežemo
jih pa pod kolencem, ker tu najraje po-
ženo nove koreninice. Ko tako vsajene
potaknjence pobrizgamo z vodo, po-
stavimo lonček v zaprt, senčnat pro-
stor, da se vkoreninijo.

Ravno tako razmnožujemo zelo lahko
razne pelargonije, fuksije, hortenzije,

TRADESKANCIJA S POTAKNJENCI

Kakor je setev enostavna, vendar je
ljubitlju, ki nima vrta, le redko potreb-
na, ker rabi le malo cvetic iste vrste
in je praktičnejše, če si nabavi sadike
kar pri vrtnarju.

Pač pa je rastline prav lahko raz-
množevati s potaknjenci. Tudi pri teh
najprej poskusimo s takimi cveticami,
ki se rade primejo in poženo korenine.
Na sliki vidimo tradescancijo, ki smo
jo pred kratkim opisali. Njo najdemo
skoraj v vsaki hiši in se prime izredno
rada, kakor smo napisali že tedaj. Ko
tradeskancija postane predega, jo ze-
lo porežemo, da se zopet okošati. Ta-
ko obrezano vidimo na sliki na levi,
še ne skrajšano pa na desni strani. Z

ageratum in druge cvetlice. Za te je pa
boljše, če jih posamezno nasadimo v
male lončke. Zemlja mora biti zelo pe-
ščena, ki v njo vsadimo ne pregloboko
potaknjence in prst trdo pritisnemo
okrog njih. Lončke pustimo vsaj 10 do
12 dni v zaprtem prostoru brez orepaha.
Dobro je, če čez lonček na oknu po-
veznemo steklen zvonec ali pa lončke
postavimo v zaboječek, ki ga pokrijemo
s šipo, če že nismo potaknjencev vsa-
dili kar v zaboječek v primerni razdalji.
Ko se rastline v zabočku dobro vko-
reninijo, presadimo posamezne v lonč-
ke. Dokler niso dobro vkoreninjene, jih
često zalivajmo in varujmo pred pre-
močnim soncem.

Ker je pomlad najboljši čas za razmnoževanje s potaknjenci, je neuspeh z navadnimi cveticami skoraj izključen. Ko se nam posrečijo navadne rastline in si pridobimo nekaj izkušnje, se

lotimo tudi bolj razvajenih cvetic. Z delom pride uspeh, z uspehom pa veselje, ki se vedno večja.

(Po »Gartenschönheit«)

NA OTOKU KAZNJENCEV

Počasi izumirajo stare uredbe in naprave. Tako pišejo francoski listi, da bo kmalu izginila v preteklosti tudi sloveča kaznilniška kolonija na Novi Kaledoniji, ki je bila do l. 1894. strah in trepet vseh kaznencev na Francoskem. Tega leta so ustavili deportacije na Novo Kaledonijo in od tistega časa je ondi čedalje manj kaznencev. L. 1921. jih je bilo 2310, po najnovejših vesteh jih je danes komaj sto...

Otok Nova Kaledonija v Tihem oceanu, 1400 km vzhodno od Avstralije, je bil odkrit l. 1774. in l. 1853. proglašen za francosko posest. L. 1863. so zgradili na otoku Nou velike kaznilnice. Vsi na dosmrtno ječo obsojeni francoski državljani so bil prepeljani na ta samotni otok. Tako so l. 1872. izgnali tja 4000 političnih kaznencev, ki so se udeležili vstaje pariške komune l. 1871. V osemdesetih letih je bivalo na otoku okrog 12.000 kaznencev. Nova Kaledonija je bila francoska Sibirija. Redkokdo se je vrnil od tod čez ocean v domovino. Desettisoče pozabljenih grobov nesrečnih, iz družbe izobčenih ljudi sameva ob obali Tihnega oceana...

O življenju na Novi Kaledoniji piše Fernand Colardeau:

Obiskal sem proslulo kaznilnico. Leži na drugem koncu sveta, na docela neznatnem otoku z obalami iz belega peska ali iz skalovja; njegova rdečkasta barva se ubrano blešči v prozornem zraku in sredi oceanske sinjine. Gaji visokih kokosovih palm se ljubko odražajo v ozračju. Podnebje je tu izborno in ljudje doživijo visoko starost.

Na otoku Nou stoji ogromna kaznilnica. Nekoč je bila polna nesrečnih prebivalcev. Med njimi so bili tudi nekateri kaznenci, čijih imena našteva zgodovina. N. pr. anarhist Berezowski, ki je streljal na ruskega carja in na Napoleona III., ko sta se peljala skozi Bou-

lognski gozd pri Parizu. Postal je slep in je posetnikom prebiral svoje plehke pesmi. Dalje je bil na tem otoku morilec žensk Pal, nekak predhodnik Landruja, ki so o njem nekateri do zadnjega trdili, da je bil nedolžen, potem Marv Chiquet, nekoč odličen veljak, župan in notar, dramatik in hkrati tudi nesramen zločinec in ponarejevalec listin. Dalje dva goreča komunista, učenca znamenitega Bakunjina: Galo in Cyvoet. Prvi je umrl za jetiko, drugi pa je do starosti izdeloval krste za svoje tovariše. Potem nesrečni lekarnar Dauval, ki je bil obsojen kot zastrupljevalec svoje žene. Pozno — zanj že prepozno — se je dognalo, da se je sodišče zmotilo: bil je nedolžen in je po krivem trpel na daljnem otoku. Sicer je vrvela tukaj pisana množica najrazličnejših zločincev, sleparjev, ponarejevalcev denarja, morilcev, tatov, defraudantov — ljudi najrazličnejših stanov in izobrazbe.

Disciplina je bila zelo stroga. Vzlic temu, da je bil kraj lep in obdan od vseh strani z morjem, so jetniki živeli kakor v katerikoli kaznilnici. Nepokorneže je zadela najhujša kazen. Imeli so na otoku iz Francije prepeliano guillotino. Pravijo da je bila tista, ki je nekoč prerezala lepo grlo kraljice Marije Antoinette...

V poslednjih tridesetih letih ne pošiljajo več kaznencev na Novo Kaledonijo. Ti, ki so ostali, so vsi starci. In kaznilnica izumira. Velika tišina bedi ob njeni smrtni postelji; iz praznih ječ, kjer je stokalo toliko ljudi, veje vznemirljiv hlad. Človek dobi čuden vtisk: lahko bi rekel, da je to bolnica v kaznilnici Oster voni z apnom pobeljenih zidov, starci, ki prihajajo snažni in pokojni iz svojih celic, straža, ki še vedno izvršuje svojo službo — vse to te čudno presune. Pred temi ostarelimi ljudmi, ki jih le sključila teža let, pred njihovimi globoko nagu-

banimi obrazi in snežnimj lasmi se človeka poloti čuvstvo usmiljenja in sočutja. A že pristopi stražnik in reče: »Pojdite, gospod, in si prihranite sočutje za drugod, kjer bo potrebnejše!«

Ni lahko priti na obisk na otok Nou. Od tistega časa, ko je neki tujec prevziral guvernerja in je napravil na otoku kinematografske posnetke, ki so bili neugodni za upravo, so izdatno strožji nasproti tujcem. Za obisk je potrebno posebno dovoljenje, vrhu tega strogo pazi, da nihče ne fotografira ali ne riše. Mnogo truda je bilo treba, preden sem dobil dovoljenje za obisk. In po tolikih posredovanjih in preglavicah sem lahko nekega dne vstopil na težki ribiški čoln, ki posreduje promet med Noumejo in otokom Nou.

Kmalu smo izstopili na otoku pri t. zv. »camp Est«. Prva stvar, ki jo takoj opaziš, so durj v sivem zidu. Sigurno vrata v kakšno ječo? Nikakor ne. Napis pravi: »Vacherie — laiterie«, torej kravji hlevi z mlekarno. Skozi ta vrata prihaja vsako jutro nemirna čreda koz in mirnejša čreda molznih krav, ki jih pase stari arabski kaznenec. Kočija, ki jo je dal na razpolago kaznilniški upravnik, čaka v senci cvetočega drevesa, da nas prepehje h »camp Central« — približno tri kilometre odtoč. Tam se stoprav začena naš obisk.

Stari kaznenec sede na kozla in matorji konj zapeketa po cesti ob morskem obrežju. Jutranje sonce se blešči nad morjem in zasleplja pogled. Na poti srečamo dve košuti, ki pokojno mulita travo, zatem s travo naložen voziček z oslom, ki ga vodi Polinez in sedem kaznencev, popravlajočih cesto. Četvorica njih počiva oprta na lopate.

»Vročje je. In stari so že!« tako sem bral v molčečem pogledu paznika, ki je bil z nami.

Na levi strani, na hribčku ki obvladuje vso okolico, čepita dve hišici.

»Kdo biva tam zgoraj?« vprašam spremljevalca.

»To je krvnikova hiša.«

»In druga?«

»Grobarjev dom. Pokopališče je bolj zadaj. Ali vidite?«

»Da vidim.«

»Krvnika nimamo več. Ostal je brez posla.«

»In grobar?«

»Ta je še zaposlen!«

Krvnik in grobar! Bila sta soseda. Zvečer po opravljenem delu sta se obiskovala med seboj, kadila iz pipe in

izpraznila zdaj pa zdaj kakšen kozarček. Krvnik je imel nekatere ugodnosti. Lahko se je prosto gibal po otoku, nosil je patrijarhalne brke in je smel obdelovati svoj vrt. Vsaka glava, ki jo je bil odrezal, mu je vrgla šestnajst frankov in škatlo sardin. In če je obsojenec odklonil steklenico ruma, ki so jo dajali za okrepcilo pred justifikacijo, jo je smel rabelj vtakniti v žep...

Že smo prispeli v osrednje taborišče. Tu je nekoč bivala večina kaznencev. Zdaj je vse opuščeno. Preteči zidovi ne skrivajo nikogar več. Samo dva paznika s par domačini — Kanaki še stražita kakšnih petdeset starcev, poslednjih ostankov nekdanje kaznilniške naselbine. Pusté jim, da tu mirno umrjejo, zadovoljujoč se, da sami čistijo svoja bivališča. Drugega dela jim ni treba opravljati. Ogromne stavbe in prostrani hodniki so prazni. Vzlic sinjemu nebu nad temi zidinami ti včasí šine mrz po životu. Tako neprijazno je vse to! In preblizu so še spomini na preteklost...

Nekatere celice še imajo na vratih ploščico z imenom, številko in besedo »preventionnaire«. Vprašam, kaj je to in paznik mi pojasni: V teh kakor grob molčečih celicah so zaprti kaznenci, ki so skušali uteči. Te človeške razvaline — najmlajši ima 70 let — ti reveži bi radi še utekli?! Pa je že v kaznenčevi naturi, da neprestano išče prilike, kako bi zbežal. Kamorkoli — v novo življenje... Njegovo hrepenenje po izpremembi in osvoboditvi mu veleva da pozkusi najrazličnejša sredstva. Nemara je premišljevanje o tem zanj celo prav prijetna, da. najprijetnejša zabava. Med prebivalci teh celic za časa mojega obiska je bil starček, star že blizu osemdeset let, ki je skušal enajstkrat uteči. Pri poslednjem begu je — brez strahu pred morskimi psi — preplaval dve milj, hoteč se skriti v najbolj divjih goščavah.

Na otoku Nou pa so tudi prostovoljni kaznenci. Opuščeni obsojenci pač težko najdejo delo na stara leta, zato dobe dovoljenje, da se vrnejo v kaznilnico, ki jim nudi materinsko pribežališče. Ob mojem posetu je bilo tam 75 takšnih prebivalcev.

Zopet se vsedemo na voz. Konj je medtem zaspal in kočijaž na kozlu je prav tako kimal. Zdržimo tja h »camp Est«. Pred nami se odpira aleja kokosovih palm, ki vodi k stari hišici. Na razkošnem obrežju, pod rdečim drevesnim listjem, sredi parka, ki se imenuje

»angleški vrt«, se vrste dolgi beli paviljoni. Ker pa je vsa kaznilnica danes že sama bolnica, je postala posebna bolnišnica odveč. Tako je bil naposled izdan odluk, da se ti paviljoni prodajo.

Zadaj vidim zopet sivo zidovje in težka, masivna vrata. To je »camp Est«, kjer se osredotočuje vse, kar je še ostalo iz preteklosti.

Vrata so odprta. Pogledam. Z obeh strani je vrt z bananami. V ozadju se beli kopica hiš, bolj podobnih dolgim hangarjem.

Glej, tu-le so še pravi kaznenci. Morda jih je samo okoli 200. Zbrani so na nekaki terasi, lepem, senčnatem prostoru. Nekateri izdelujejo jerbace in preproge, drugi razne okrasne predmete ali pa si popravljajo obleko. Ostali dremajo in kimajo, ali pa se izprehajajo po terasi. Neki starec se je oprl na drevo in čita. S strogim pogledom premeri nas, tujce, ki kalimo mir tega pribežališča, nato pa se spet zatopi v čitanje. V roki ima dobršen sveženj izrezkov iz dnevnika »La France australe«, ki izhaja v Noumeji. Prebira »La Roman d'une Etoile« (Roman zvezde).

Paznik mi pojasnjuje, da so vsi ti ljudje označeni kot »nesposobni«. Namesto »prisilnega dela« imajo zdaj »prisilni počitek«. Če prostovoljno izdelajo kakšno pletenino, zatisne paznik prestrogo uradno oko in lahko prodajo obiskovalcem kakšno malenkost za spomin. Torej vendar le nekaj usmiljenja...

Kaznenci pa ne očitujejo dobrote in prijaznosti. Njih pogledi so srditi, odgovori na vprašanja kratki in zlovoljni. Ali treba jim je stisniti kak frank ali nekaj svalčic in led je takoj prebit.

Vpraševal sem nekatere. Nobeden ni nikdar storil nič slabega. Nu, imel je smolo, da se je družil s tem ali onim človekom, ki je potem zvrigel krivdo nanj. Drugi priznavajo, da so vojaški obsojenci. »Malo sem oplazil seržanta z nožem« mi je rekel starec. Je že tako: »malo« je bilo seržantu — preveč. Kje so tista leta? Zdavnaj je bilo to, veliko večino tovarišev že dolgo krije rodna francoska zemlja ta starec pa še na tihoceanskem otoku premišljuje, kako je bil nekoč »malo oplazil z nožem seržanta«.

Med starci so tudi nekateri srboriteži. Šegavi in jezljavi ljudje, ki morajo imeti svoje »sovražnike«. Eden je pravil: »Meni ne morejo do živega, ker imam v Franciji protekcijo.« In dokaz? »Mnogo ravnateljev in paznikov je že odšlo, jaz pa sem še ostal!« Ubogi človeški nupuh! Drugi starec očitvidno ne misli na nič drugega ko na boj s pazniki, z zdravnikom, z kaznilniškim ravnateljem, pa s peki in kuharji. Vsak trenutek ga utegne udariti smrt, ali kaj je starcu mar. Neprestano vlaga pritožbe.

Dolga so leta na samotnem otoku. Živci opešajo...

Tudi smrt se rada pomudi na otoku Nou. Glej pravkar prihaja voz z vpreženim oslom — tisti, ki je bil davi poln trave. Vidi se, da je prazen. Nikogar ni na njem, le Polinez sedi na kozlu. Voz se približa in zavije mimo nas. Tedaj ugledam na vozu krsto, pokrito s črnim platnom. Nekega starca pelje v grob... To je moj poslednji vtisk iz umirajoče kaznilnice na otoku Nou.

Bruno B. Herzl

Sugestija v vsakdanjem življenju

Kaj je sugestija?

Mnogi mislijo, da je sugestija nekaj redek, izjemen pojav naše duše, da je v zvezi s »tajinstvenimi silami« itd. To mnenje je nastalo večinoma zaradi tega, ker mnogi potvarjajo pojave sugestije in jih opisujejo kot skrivnostne sile, ki zahtevajo izrednih sposobnosti. »Sugestorji« in »telepati«, ki delajo pred občinstvom razne poizkuse, da se gledalci zabavajo, najbolj škodujejo ogledu ene izmed panog sodobnega du-

šeslovja, ki jo že nekaj desetletij goje mnogi učenjaki in o kateri bomo iz pregovorili nekoliko besed.

O sugestiji podajata Coué in Charles Bauduin to-le opredelbo:

Sugestija je podzavestno uresničenje neke misli.

Da bomo to bolj razumeli, moramo najprej povedati, kaj je podzavest. Izkušnja nas uči, da ima človek, razen zavestne duševnosti, tudi duševna stanja, ki se jih ne zaveda. Maks Dessoir razločuje zgornjo in spodnjo zavest.

»Zgornja« se po njegovem očituje v budnem stanju, »spodnja« pa v sanjah in v stanjih, ki so temu podobna. Drugi govore o dvojnem bistvu (Doppelich). Znano je, da pri mnogih ljudeh postanejo ti podzavestni procesi stvarjalni. Tako n. pr. angleški pisatelj Walter Scott priznava, da je pred spanjem često zaman tuhtal o kakšnem vprašanju, v spanju pa se mu je zjasnilo in ga je drugo jutro zlahka rešil. Tudi med ljudstvom pravijo, da je dobro, če človek to ali ono reč prespi in se šele zjutraj odloči. Znani matematik Gans trdi, da se mu je neko jutro kakor v napol spanju razkril njegov zakon o indukciji. Tudi pri snohodcih ali mesečnikih (somnambulistih) opazamo delovanje podzavestnih duševnih procesov. Snohodec ponoči vstane in opravlja razna ne baš nezmiselna opravila, prihodnje jutro pa ne ve ničesar o tem. Mnogi pregoreči spiritisti mislijo, da se »mizisce gibljejo« pod vplivom umrlih oseb, v resnici pa je znanstveno dognano, da imajo pri teh pojavih besedo razne želje oziroma misli, ki so bile potisnjene v podzavest. Tako človek s kretnjami, ki jih ni hotel in katerih se ne zaveda,

sam pomika mlzico. Tudi risanje in pisanje mnogih spiritističnih medijev je v bistvu le izraz podzavestnih duševnih procesov.

Sugestije, ki jih vsi poznamo

Iz vsega tega se vidi, da podzavestni duševni procesi znatno vplivajo na naše celokupno čustveno in znanstveno življenje in da utegnejo celo imeti usodne posledice, če nimamo zadostne moči, da bi jih obvladali. Duševne slike, ki se vtisnejo v našo dušo, lahko v nji »delujejo podzavestno« in se nekega dne pojavijo v naši zavesti kot dovršena dejstva. Ni niti treba, da bi nam take slike vsilila katera druga oseba (sugestor, hipnotizer).

Tako smo prišli na področje tako zvanih spontanih sugestij, to se pravi do takih, ki nastajajo v nas, ne da bi jih mi izrecno hoteli ali da bi tako nameravali. Po izsledkih nove šole v Nancyju* lahko takšna sugestija povzroči

* Zvesti čitatelj »Življenja in sveta« se je lahko poučil o naukih Couéja iz Nancyja v lanskem letniku, št. 16, str. 441.

PRIZOR IZ AVSTRALSKEGA GOZDA: DVA KENGURUJA
(K članku na str. 164.)

celo mnoge bolezni, med njimi tudi organske, če človek ob pravem času ne spozna delovanja te sile. Ko človek izve, da je sam kriv svoje nesreče, ga navadno postane sram; take reči pa neradi priznavamo celo samemu sebi, kamoli šele drugim.

Nekaj primerov takih sugestij: Pri kosilu naj samo ena oseba omeni, da ta ali ona hrana ni dobra in vsi bodo občutili takisto. Dr. Herbert Parkyn omenja tole anekdoto: Nekaj gospod iz Newyorka, ki je prišel v Chicago na obiske, vzame iz žepa uro, da bi videl, kako pozno je že, in reče, da je poldan. (Ure v Newyorku so za eno uro naprej v primeri z urami v Chicagu.) Prijatelj, ki se ni spomnil razlike v času, nenadoma postane lačen in takoj naroči tako zvani »drugi zajetka« (po angleški navadi). Če se govori o kislih stvarih, n. pr. o citroni, se pri mnogih izvrši v ustni duplini fiziološka izprememba (občutek kislosti). Če kdo v družbi zdeha, jamejo zdehati tudi ostali, čeprav niso pospani. Kadar kdo omeni mrčes (bolhe, stenice, pajke itd.) dobe mnogi ljudje občutek, kakor da imajo ta mrčes že na životu (hipohondreži)** zadostuje, da se komaj dotakne človeka, ki ima kako kožno bolezen, in že čuti srbečico ter si domišlja, da je nalezel to bolezen.

Sugestije, ki nastajajo nehote, lahko izzove včasih sama vnanost kake druge osebe, n. pr. lasje, polt, vonj, postava, hoja, obleka itd. Te vrste sugestija je v človeškem družabnem stanju sploh važna. V nji je ključ v umevanju, zakaj je nekdo nekemu takoj na prvi pogled prikupen, neprikupen oziroma celo zoprn.

Kako samemu sebi sugeriram

Druga oblika sugestije se izvršuje vedoma, hoté; človek si sam zastavi neki smoter in si ga sugerira ali pa mu druga oseba vedoma in namenoma utrdi to hotenje v njem. V prvem primeru, ko nekaj sugeriram samemu sebi, je zavedna avtosugestija, v drugem pa heterosugestija. N. pr.:

Jutri moram odpotovati ob štirih zjutraj. Zvečer, preden zaspim, mislim: Jutri se moram predramiti točno ob

** Človek, ki ima bolezenski strah pred boleznimi in si domišlja, da ima bolezniki jih v resnici nima.

treh zjutraj! In kaj se zgodi? Prebudim se ob času, ki sem si ga sugeriral. To je avtosugestija.

Zdravnik pride k bolniku in mu reče: »Nu, vi pa ste znatno boljši. Kaj ne, da se dobro počutite?« In zares: mnogi ljudje se po teh besedah boljše počutijo.

Da lahko samo izprememba glasu vpliva sugestivno na druge, pričuje tale slučaj. Na postaji nekega našega mesta sta stala dva prodajalca peciva. Prvi je vpil z dokaj robatim glasom: Roglji-če — pe-civo. drugi pa nežno, prijetno: Roglji-če, pee-cii-voó. Prvi ni skoraj nič prodal, drugi pa je razpečal vse do zadnjega kosa.

Že ti primeri kažejo, kako razširjena je sugestija v vsakdanjem življenju. To pobija trditve, da gre za neke izjemne, nenavadne pojave. Vsak izmed nas se poslužuje sugestije ali ji podlega, toda večina ljudi te sile ne pozna, zlasti pa je ne zna umno uporabljati za vsakdanje življenje.

Sugestija v politiki in ljubezni

Sugestija deluje povsod, kjer so ljudje; nji se udajajo mimo poedincev tudi široki ljudski sloji (sugestija množice). Moda, reklama, razne navade in običaji — vse to so sugestije, ki smo jih prejeli od svoje okolice ali od prednikov. Tudi v politiki ima sugestija važno vlogo. Ni vse eno kako govori politik na agitacijskem shodu, — ali zna »užgati« množico ali ne. Z besedo »užgati« označujemo sugestiven vpliv, ki ga ima govornik na množico. Takisto je tisk dober sugestor. V ljubezenskih odnosih je sugestija izredno važna, saj ljubezen često sploh ni nič drugega kot sugestiven vpliv, ki ga ima ženska oseba na moško oziroma narobe in vzajemno. Tu mislimo predvsem tisto ljubezen, ki jo tolikanj opevajo pesniki. Kakor n. pr. hipnotizirana oseba s slastjo uživa sirov krompir, misleč, da je najslajša jabolka, tako vidi tudi zaljubljenec v objektivno morda grdi osebi izredno lepotico in čudovito očarljivost. Često se tudi dogaja, da nekdo pri sebičnem in neznačajnem človeku vidi same vrline in kreposti ter mu — zopet pod sugestivnim vplivom — popolnoma zaupa. Mnogi tako zvani magični pripomočki za vzbujanje ljubezni slone na pojavih sugestije.

Kako uporabljamo sugestijo pri otrocih

Preidimo zdaj k sugestiji v vzgoji, — na področje, kjer je le-ta brez dvoma najvažnejši činitelj. Otrok že v prav zgodnji mladosti sugestivno nezavestno sprejema razne predstave in sklepe, ki jih ne more preveriti z lastno pametjo. Če veliš otroku: »To moraš storiti!«, ali če mu razodeneš etične pojme, češ, to je dobro, tisto pa slabo, tedaj se to sugestivno vtisne v otroško dušo. Če nekoliko natančneje promatramo te pojave, vidimo, da se ves duševni razvoj otroka začneja s sugestivnim sprejemanjem predstav. Kako globoko se nam le-te zarijejo v dušo, najbolj pričuje to, da imamo v zrelejših letih čisto hude duševne boje z raznimi predsodki in nepravilnimi pojmi, ki smo jih sprejeli vase za mladih let.

To je dalo povod, da se je v novejšem času posvetila pozornost smotre-nemu uporabljanju sugestije v vzgoji. Ze precej časa je znano, da se s hipnozami odpravljajo razne slabe navade in razvade (n. pr. da si otroci ali odrastli grizejo nohte, potem močenje postelje itd.). V novejšem času pa se je začelo postopati tudi z avtosugestijo po vzoru nancyške nove šole.

Pisce teh vrst je v teku 5 let imel dovolj prilike, da se prepriča o dejanski uporabljivosti avto- in heterosugestije pri odpravljanju slabih navad, ker je delal poizkuse z več kot 400 šolarji. Naj navedem nekaj slučajev iz prakse:

L. 1925. me je zagrebška mestna občina poslala v otroško vzgojevališče pri Zagrebu (Klinča selo), da predavam, kako naj se odvadimo slabih navad. Ob tej priliki me je ravnatelj zavoda opozoril na 14letnega dečka, ki je že nekaj let trpel za ponočnim močenjem (enuresis nocturna). Velel sem dečku, da naj zapre oči in večkrat ponovi v samem sebi: »Ze mineva . . . že mineva . . .«. Takoj nato sem se z mirnim, monotonim in prepričevalnim glasom obrnil nanj in mu sugeriral: »Takoj se boš vzbudil, ko boš ponoči čutil majhno potrebo!« To sem mu rēkel desetkrat. Čez dve leti mi je povedal tovariš tega učenca, da je pomagalo: ponočno močenje je prenehalo.

Ko sem imel po naročilu ministrstva za trgovino in industrijo v Beogradu predavanja o tem predmetu na raznih šolah za vajence, sem se v sto in sto

slučajih prepričal, da se lahko človek s pomočjo sugestije odvadi kajenja, pijačanstva in duševne pobitosti. Naj nam vedem samo en primer.

Kako se najlažje odvadimo kajenja

Pred spanjem naj gre oseba, ki se hoče odvaditi kajenja, na kakšen popolnoma miren prostor. Tu zapre oči in si živo predstavi majhno vrvo. Na vrvi je nekaj vozlov, na vsakem vozlu visi majhna posodica in v nji je neka ne- navadno zoprna tekočina (n. pr. bencin, petrolej ali ricinovo olje). To si je treba tedaj jako živo predstaviti, t. j. videti v domišljiji pred seboj. Ko imaš popolno predstavo zamišljene tekočine (n. pr. petroleja), vzemi svalčico in delaj z njo kretnje, kakor da jo pomakaš v te namišljene posode.

Če se taka vaja nekaj večerov zaporedoma ponovi, se bo dotična oseba sigurno odvadila kajenja. Pogoj pa je: predstava mora biti zares žival

Nekaj migljajev o dobri sugestiji starišev in učiteljev

Stariši in učitelji se često niti ne zavedajo, kolikokrat in kako globoko sugerirajo otrokom razne slabe lastnosti. Vzgoja bi morala sloneti na tem, da bi skušali deci sugerirati kar največ dobrega in jo s smotreno sugestijo odvaditi raznih hib in napak.

Tako je n. pr. treba, da imajo stariši in učitelji nasproti otrokom vsekdar samozavesten in siguren nastop, ker to najbolj vzgaja otroka v ubogljivosti. Surovo vedenje izziva občutke mržnje in strahu. V prisotnosti otrok nikar ne govori neugodno o drugih ljudeh. Če otrok kaj vprašuje o svoji okolici, mu odgovori na vprašanja, sicer ubišeš v njem zanimanje za svet, ki ga obdaja, in pomagaš razvijati mrk, vase zaprt značaj. Sploh ne smeš otroka podcenjevati, marveč ga s previdno pohvalo modro privedi do tega, da bo pokazal višek prirojenih mu sposobnosti. Nikar ne govori pred otrokom o katerikoli bolezni, zakaj to se lahko zarije globoko v otroško dušo in utegne — z avtosugestijo — pospečiti razvoj bolezni. Vedno je treba naglaševati, da je normalno stanje — zdravje, ki se doseza samo tako, da človek živi zmerno in redno. Za časa neurja ne kaži otroku strahu, ker se lahko zgodi, da se bo

otrok potem vse življenje bal, n. pr. grmenja. Često se dogajajo, da stariši plašijo deco n. pr. s cigani. Dognano je, da so mnogi ljudje v poznejšem življenju zaradi tega tako bojzljivi in nervozni, ker so jih za mladih nog preveč strašili.

Zato pa se dá otroku vsekdar sugerirati optimizem in dobra volja. Dobro je, če človek češče čuje take-le dobre opazke: »Ti si dobro in pametno de te!« — »Ti boš vedno delal samo to, kar je dobro«. Taka sugestija je posebno priporočljiva zjutraj in zvečer. E. Coué dobro opozarja na pomen oseb, ki obdajajo otroka v zgodnji dobi. Te osebe naj imajo pravilen govor, vzoren način življenja in dober značaj, zakaj vzgled ima vedno sugestivno moč.

Sugestija kot zdravilno sredstvo

Tudi v medicini se sugestija mnogo uporablja. Že omenjeni nancyški zdravnik Coué se je dolga leta bavil z zdravljenjem raznih bolezni z metodično avtosugestijo. Tako je n. pr. svetoval obiskovalcem, da naj večkrat na dan ponavljajo besede:

»Meni je vsak dan v vsakem pogledu vedno boljše in boljše.«

To bi si morali sugerirati tudi tedaj, ko nam je dobro, t. j. kadar nismo

bolni, zakaj po mnenju Couéja in njegovih naslednikov naša podzavest kar avtomatično popravlja motnje v naših organih, ki nam niso znane. Pri melanholiji (otožnosti, pobitosti itd.) pri bojazni in podobnih stanjih je Coué svetoval to-le:

«Osredotočite vso svojo pozornost na to, da sedite udobno, vendar pa povsem nepremično z zaprtimi očmi. Ko ste to dosegli, ponavljajte potihoma, vendar pa z gibom ustnic besedo »Mineva«. Ponavljajte jo zelo naglo, dokler ne občutite, da vam je popustilo.»

Ta avtosugestija se uspešno uporablja pri telesnih in duševnih bolečinah in bolestitih (n. pr. zobobol, glavobol itd.) Dobro je, če se za časa ponavljanja gladi tisto mesto, kjer boli. Pri otrocih je že marsikdo opazil uspehe take avtosugestije. Če otrok pade in čuti bolečine, se spusti v jok. Kakor hitro ga pogledaš, popihaš tisto mesto in ga prepričaš, da je vse dobro, se bo jel smehljati in ne bo več mislil na bolečino.*)

*) Če bi kdo skušal uporabiti na samem sebi izsledke tega članka, naj sporoči uredništvu »Življenja in sveta« uspeh. Naš strokovni sodnik bo te rezultate pregledal in opozoril na morebitne nedostatke.

Logar

Flegeričeve „Holmske iskrice“

Tudi »Poetova ljubezen« bi lahko imenoval ta sestavek, ki bodi nekak komentar ljubezenskih dogodkov »popotnika Slovenskih goric« in že zelo pozabljenega slovenskega pesnika. Na prijaznem hribčku, kjer stoji cerkev sv. Janeza in ki se imenuje Hum, in kjer je bil po ljudski govorici pokopan hunski kralj Atila, sem dobil pri dobrem znancu precej obširen rokopis, ki mu je naslov »Holmske iskrice«. Je to okoli dve sto pisanih strani kvart

formata obsežna pesniška zbirka, v rokopisu avtorjevem, ki ni bil nihče drugi kakor Božidar Flegerič, deseti brat Slovenskih goric, kot ga je imenoval prijatelj. Zarjaveli so ti papirji, pozna se jim že starost, saj tudi datirajo iz 1882. in 1883. leta, ali pisava je lepa, da sem se začudil. Kje bi mogel še tako duhovit in bister grafolog uginiti, da je pisal te strani na pol izgubljen človek, ki je živel bedno ahasversko življenje, spal na svišlih in hlevih, pre-

ganjan in zapuščen, in ki je nahajal edino utelo v kozarcu vina in žganja.

Namenil jo je pač v tiskarno, toda ni našel prijaznega mentorja, ki bi kumoval njegovim pesmim, da bi izšle v zbirki. In vendar bi bilo zanj veliko bodrilo in moralna zaslonba, ki bi ga

Davorinu Trstenjaku, ravnatelju viš. dekl. šole v Karlovcu, ki ga takole nagovarja:

Davorine, dragi brate,
moje duše skromni plod,
dolga leta shranjen zate,
ide med slovenski rod.

V eni prihodnjih kitic mu pravi: «Solnce, veter, kmetovalec bil si ti, a zemlja jaz.» zato naj njegove duše «skromni plod njega razveseljuje in slovenski rod.»

Glejte, glejte, bo kdo dejal, to je pa dobri Flegerič prav naivno samozavesten, ko prečitamo naslednje verze:

Glej, moje holmske iskricke
po sveti bodo romale.
Bog ve, kaj bo začel tvoj mož,
ko knjigo ti dobila boš?
Če je bedak, bo mene kiel,
če pametnjak, — pa bo vesel.

In potlej se začne njegova tožba, slavospev tej nesrečni, žalostni ljubezni. V prvi pesmici ljubezenskega venca sicer še pravi «vsak ljubi svojo ljubo, jaz jadtik sem brez nje.» ali že takoj na prihodnji strani beremo himno: «Tvoj pogled je bister jasen, tvoj obraz je nežen krasen», torej poet je našel svoj ideal, ali to mu ni všeč, da «v nje nestalnost je vsajena, v njenem srcu zvestoabi ni korena». Ali kaj, to je šele začetek, in poet še nima pravega povoda svojim tožbam. Ali kmalu ga najde: «Draga njegova je šla sama med brače, ki so sladko grozdje brali», in poet jo hudo pokara, češ «kako se moreš v tej družbi veseliti, v kateri jaz ne smem biti, zakaj v tem kraju čudni so ljudje, ki pesnika črtijo, povsod mu delajo gorje, povsod ga žalostijo». Kmalu tudi izvemo, kdo je ta nesrečna deklica. Pove nam, da tam «gori na hribci hišica mala stoji, v tej hišici z iglico v roki deklina pri okni sedi». Glavno stvar torej že vemo, tudi o tem se nam potoži, da v ljubavi ne zna resnice, vendar pa ji tega še ne šteje za zlo, ker jo morda krivo sodi. In zapoje:

Akoprem sem siromak,
akoprem sem reva,
vendar ptici sem enak,
ki veselo peva.

Mlade ljubi ptičica
v gostosenčnem gaju,
jaz pa tebe deklica,
v milem zavčaku.

BOŽIDAR FLEGERIČ

dvigala in mu dajala moči, da bi se morda vsaj za nekaj časa izkopal iz nižim vsakdanjosti in tesnih morečih razmer. Zdaj je torej že šest in štirideset dolgih let, kar so bile spočete te pesmi, in zdavnaj že so ovene le tiste rožice, si so cvetele poetu, in, oh, tudi tiste deklice že zdavnaj ni več, katere čast in hvalo pojejo njegove strune. Zakaj ta pesniški rokopis je nekaj ljubezenski dnevnik, kamor je pisal Flegeričev Matek, kakor so ga klicali sosede in kmečki znanci, svoje bolečine in spomine, kamor je izlival solzice veselja in žalosti. Odprimo torej ta prelep rokopis, z lahkoto ga beremo in razumemo. Naj nas vedri v teh žalostnih časih, ko najdemo tako redko-kedaj lepo in prijazno besedo.

Kakor Prešeren je seveda tudi naš poet opremil svoje pesnice s primernim geslom, ki se pri njem glasi takole:

«Poeta zoveš me, slovenski svet!
Zato ta knjižica v spomin ti bodi.
Marljivo čitaj jo, pravično sodi,
potem boš vedel kakov sem poet.»

Na naslednji strani se bere, da je zbirka posvečena dragemu prijatelju

Kakor mladim piščicam
ptica v gnezdi svojem,
jaz zdaj tu, zdaj zopet tam
tebi pesmi pojem.

To je kar prijazna pesmica, ki ni v nečast niti njemu, niti njegovi deklici. In komu se ne bi bilo storilo, ko prečita nadaljnjo pesem «Tri jabolka sem ti podaril, tri jabolka lepa rdeča», saj tukaj vidimo ubogega Flegeriča, kako skuša z nežnim darom pridobiti srce svoje drage. Ali, oh! Ljuto se je prevaril, ker se mu je pač «sladko nasmehljala, srce pa je drugemu dala». Še enkrat se ponovi ta motiv: «Že davno bil je majnik proč, jaz jabolko sem še imel —» In zopet ga ji je prinesel, a njej ni prišla «Reč iz grla, ki njemu bi v tolažbo bila». Mesto dragocenih prstanov in biserov je torej naš poet daroval svoji izvoljenki jabolka, prav kot vaški kavalir je hotel s tem premagati njeno srce, ali jabolka niso dragotine, in srce kmečke deklina se ne omeči.

Pesnikovi prijatelji pa vidijo njegovo ljubezen in ga trdo pokarajo: «Iz sebe ne delaj bedaka, prijatelj, to ni za možaka», in poet pravi v resnici, da je poslušal njihov svet in da se čuti spet srečnega, ali kako bi mu to verovali! Zakaj takoj na prihodnji strani milo toži:

Prosim te, dekle ljubeznivo,
prosim, odkrito mi povej
kaj pa je vendar temu krivo,
da me ne ljubiš kakor prej?

Vidimo torej, da je pevec brez upa izgubljen, in najsi ga tudi prijatelji še trše karajo:

»Zakaj pa ti, kot učen mož
postopaš še za to prostačo?
Glej, če si jo prisvojil boš,
imel boš žensko vetrnjačo.«

Vse je zastonj, pevec se ne utruji in nadalje slavi čare svoje drage. Zato se čitatelj kar oddahne, ko pride do takih-le verzov:

»Tukaj mlada krčmarica,
ki ni davno več devica,
za pijačo silno slabo
strogo terja svoj denar.«

Oh, bratec! Torej bi se rad zastonj krepčal! Ampak kdo bi mu to zameril, kdor čita naprej, kako ga njegov tekmeč hudo gleda, kako »želijo mnogi

dečki krepki brzonogi, da bi stolp zabijal v noči!» — Potem seveda ni čudno, da je poet slabe volje in da se grozno razkači:

Stare žene redkozobe,
kaj se zame ve skrbite?
Mrzke šentane grdobe,
kaj me zmirom ne pustite?

Pove, da jih sam ne nadleguje, da celo »spoštuje staro ženstvo, kakor prav je in dostojno,« ampak vsaka s prstom nanj kaže, in zato jih iznova pokara:

Ve ste prave godrnjače,
vedno gibljete jezike,
kakor srake regetače,
to je malo časti, dike.

Seveda pevec na to pozabi, a nekaj je, česar ne pozabi, to je ona in samo ona:

»Veselja zora mene je objela,
ko slišal sem, da hočeš biti moja,
v srce vrnila se je slast pokoja,
na njem se roža radosti razcvela.«

Ali to je le srečen intermezzo, naš zaljubljeni poet se otepa dalje s svojo bolečino. Deklica mu odide v mesto služiti, in spet je žalosti na kupe. In tako ni bilo drugače, da se je ta grenko-žalostna ljubezenska idila starikavega poeta z mlado šiviljo čisto prozaično nehala.

Flegeričev Matek se poslavlja:

»Zbogom sladki upi ljubeznivi,
znatni broji praznih nad,
nečimurni in zelo lažnjivi —«

Ni drugače, naš poet je bil takrat, ko ga je obiskala ljubezni Vesna, star že nad štirideset let, zato je resigniral, češ, vsa »lepota tvoja mi ne budi nepokoja, ker si dala drugemu srce«.

Kajpak, ako je stvar takšna, je najboljše, da vzameš milo za drago:

»Zdaj pa sem tako vesel,
da bi cel svet objel,
in najraje tisto žnjim,
zbog katere se solzim.«

Tako bi bila pri koncu ta epizoda, ali nekaj sem pozabil! Tudi ime svoje drage je ubogi Flegerič zapustil potomstvu v svojih verzih. Torej čitajmo tole pesmico:

Število drobnih pesmic, sicer malo,
ti tudi, draga, zmešoj si rodila,
edina ti povod si jemu bila
brez tebe ne bi res nikdar nastalo.
Iz tvojega srca sem ga zajel
hoteč, da bi slovenske hčere vnel,
goreče rodoljubje v njih prižgal,
enako jasni zvezdi na višini,
rad jaz t' njim teš' bom si bo' in žal,
a tebi bo vse žive dni v spomin!

V to kitico je skrnil ime svoje drage,
nekak akrostihon se dobi iz začetnih
črk. Brez prvega in šestega verza, to
je, ako izpustimo začetni črtici, najde
prebrisan bravec to-le posvetilo: »Te-
bi, Gera!»

Pa smo ti na sledu, dragi Matek, že
imamo zabeleženo v slovenski litera-
turi ime tvoje Lavre!

A zdaj ko vemo njeno ime, si mora-
mo biti tudi na jasnem, kakšnih lepot
in čednosti da je bila ta deklica Pevce
jo med drugim kliče »Milo drago mi
dekle«, prosi jo, naj ga osreči »besede
tvoje sladki glas«, poje o njenem za-
lem obrazu in pravi:

»Nallepšo iskrico,
kar tukaj jih cveti,
v oblasti ti imaš,
in to si dekle ti.«

Potemtakem smemo biti preverjeni,
da je bila res lepa njegova Gera, za-
kaj vkljub temu, da je štel že precej
let, kar sam priznava, mu vedno izno-
va splavajo na dan nazivi: »Sladki
divnokrasi stvor, nada srčne radosti,
moje ljubavi izvor.« Ali njen značaj
pevcu ni ugajal, zatajila mu je »snu-
boke«, ki so prišli po njo, po prijatelji-
cah mu je naročila, da ne sme več k
njej, zato poje:

»Ko oko se jeze bliška,
ust ne lepša nežni smeh,
meni srce žalost stiska,
da sem siromak v skrbeh.«

Torej z njeno ljubeznijo in zvestobo
ni bilo daleč, saj se je vedno bal, ka-
dar je šla na ples, da ne bi mu je kdo
premotil. Kaj pa da to ni čudno, pevec
Flegerič je bil siromak, ki se sam vpra-
šuje:

»Kaj bi s pesnikom začela,
sladke pesmi bi ti pel,
ali Bog ve, ako hrane
med Slovenci bi imel.«

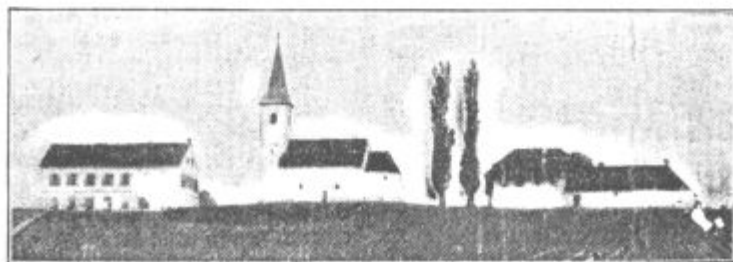
Njegov socialen položaj je bil v res-
nici boren. Oče ga je razdedinil, ker je
izročil dom preko njega njegovemu ne-
zakonskemu sinu, in tako je bil Flege-
rič najprej prevžitkar pri svojem očetu,
potem pri lastnem sinu.

»Zakaj sovražiš me in mučiš svet,
da moram toliko trpeti,
ko da bi bil proklet
že na tem sveti.«

Tako sprašuje bridko, poln nadlog in
skrbi, saj ni imel ničesar:

»Kako je žalostno v samotnem kraju,
kjer človek redno hrane ne dobiva —«

Kaj bi potem še siromak z ljubeznijo
in mladim dekletom, ki gleda samo po
bogatem snubcu in ne čuti s pevcem
in ne pozna njegovega srca in bolečin.
»Celi svet se meni solza zdi, solza res
ogromna vroča grenka,« takšne mi-
sli ga navdajajo, in takrat se spomni
»v lepi družbi, bratje, pijmo ga«. Spo-
minja se domovine, kako bi ji pomagal
iz nezdod, a zraven pristavlja: »Po-
gledov tvojih čarobne sladkosti, bile
so meni vir navdušenosti. Zdaj so te
pesmi že precej zastarele, ali v osem-
desetih letih bi bile z malimi izjemami
lahko se napotile med čitatelje. Pa
usoda je hotela, da so ostale v roko-
pisu. Rodile so se na Humu pri Ormo-
žu, odtod ime »Holmske iskrice«,

HUM PRI ORMOŽU

Ivan Cankar

Enfants e t viellards

Lansko leto smo priobčevali v «Življenju in svetu» francoski tečaj za samouke. Letos bomo čitateljem, ki so se na osnovi tega tečaja nekoliko seznanili s francoščino, in pa številnim Slovencem, ki že dobro čitajo francoski, ustregli s kratkimi prevodi slovenskih pisateljev na francoščino. Danes prinašamo Cankarjevo črtico «Otroci in starci».

Avant d'aller dormir, les enfants avaient coutume de bavarder entre eux. Ils s'asseyaient sur le vaste poêle et se racontaient tout ce qui leur venait à l'esprit. Le crépuscule du soir aux yeux remplis de rêves entraînait dans la chambre par la fenêtre ternie; de tous les coins, s'élevaient des ombres silencieuses qui apportaient avec elles des contes merveilleux.

Ils se racontaient tout ce qui leur venait à l'esprit, mais ce n'étaient que de belles histoires, faites de lumière et de chaleur, tissées d'amour et d'espoir. Tout l'avenir si était qui un long jour de fête ensoleillé; entre Noël et Pâques il n'y avait point de jour des Cendres. Là-bas, quelque part, derrière un rideau multicolore, toute la vie rayonnante, étincelante miroitait doucement de clarté en clarté. Leurs paroles étaient un murmure à demi compréhensible; nul récit n'avait ni commencement, ni distinctes images et nul conte ne s'achevait; parfois les quatre enfants parlaient à la fois et nul ne gênait les autres; tous, extasiés fixaient leur regard sur cette magnifique clarté céleste où toute parole était vibrante et vraie, où tout récit se détachait vivant et net, où tout conte avait son éclatant dénouement.

Ces quatre enfants se ressemblaient tellement que, dans ce crépuscule, le visage du plus jeune, Tony, un bambin de quatre ans ne se distinguait pas de celui de l'aînée, Loizka âgée des dix ans. Tous avaient un petit visage étroit et de larges yeux grands ouverts et rêveurs.

Ce soir-là, quelque chose d'inconnu, venu des pays étrangers avait d'une main brutale obscurci cette clarté céleste, frappé sans pitié parmi les fêtes, les histoires et les contes. La poste avait annoncé que le père était «tombé» en

Italie. «Il est tombé!» Quelque chose d'inconnu, de nouveau, d'étranger, quelque chose d'absolument incompréhensible se dressait devant eux, se tenait là, immense, quelque chose sans regard et sans voix. Cette chose étrange n'était à sa place nulle part: ni dans cette vie bruyante devant l'église et dans la rue, ni dans cette ombre chaude sur le poêle, ni même dans les contes. Ce n'était rien de gai mais ce n'était rien de particulièrement triste, car c'était quelque chose de mort, sans yeux pour dévoiler d'un regard sa cause et sa fin, sans voix pour le dire. Devant cette gigantesque apparition, la pensée demeurait misérable et timide comme devant un infranchissable mur noir au-delà duquel elle ne pouvait aller; elle s'approchait du mur; là elle s'arrêtait et se taisait.

«Et quand reviendra-t-il maintenant?» demanda Tony tout pensif.

Un regard courroucé de Loizka l'arrêta: «Comment reviendrait-il puisqu'il est tombé?...»

Tous se turent; ils étaient tous les quatre devant le mur noir au-delà duquel ils ne voyaient pas.

«Moi aussi j'irai à la guerre!», dit tout à coup Mathias, garçonnet de sept ans, comme s'il avait saisi au vol l'idée juste et trouvé exactement tout ce qu'il fallait dire.

«Tu es trop petit!» remarqua d'une voix profonde le petit Tony, bambin de quatre ans qui allait encore en robe.

Milka, la plus chétive, la plus malade de tous, emmitoufflée dans un trop grand châle de sa mère qui la faisait ressembler à un gros paquet demanda doucement d'une voix basse comme venue de l'ombre.

«Qu' est-ce que c' est que la guerre, dis, Mathias, raconte une histoire!»

Mathias expliqua:

«La guerre, c' est ceci: les gens se tuent, se massacrent avec des couteaux, des fusils, des sabres. Plus on en tue, mieux ça va; personne ne vous dit rien car cela doit être. C' est la guerre!»

— Mais pourquoi se tue-t-on?» demanda encore Milka.

— Pour l'Empereur! répondit Mathias et tous se turent. Au loin devant leurs yeux voilés, une puissante apparition, auréolée de gloire, surgissait. Ils ne bougeaient pas, retenant leur souffle comme à l'église pendant une bénédiction solennelle!

Mais, pour la deuxième fois, Mathias reprit son idée peut être pour rompre le silence qui pesait lugubrement sur eux.

«Moi aussi j'irai à la guerre, contre l'ennemi!»

— Comment est-il, l'ennemi?... Est-ce qu'il a des cornes? demanda tout à coup la voix grêle de Milka.

«Bien sûr, il en a, autrement comment serait-il l'ennemi?» affirma sérieusement Tony.

Mathias lui — même ne savait que répondre.

«Je pense qu'il n'en a pas» dit-il lentement, mais les mots s'arrêtaient dans sa gorge.

«Non, il n'a pas de cornes» dit Loizka, parlant contre son gré; «c'est un être humain comme nous; puis elle réfléchit et ajouta: «Mais il n'a pas d'âme!»

Après une longue méditation, le petit Tony demanda:

«Qu' est ce qui arrive si quelqu' un tombe à la guerre, ainsi, à la renverse?»

Et il montra comment on tombe à la renverse.

«On le frappe — — — jusqu'à mort,» expliqua tranquillement Mathias.

«Père m'avait promis de m'apporter un fusil!...»

— Comment pourrait-il te l'apporter puisqu'il est tombé,» répliqua Loizka d'un ton bourru.

— Et... on l'a frappé... jusqu'à mort.

— Oui... à mort!»

Les huit jeunes yeux, grands ouverts peureusement se fixèrent dans l'ombre sur quelque chose d'inconnu, d'incompréhensible au coeur et à la raison...

Au même moment, le grand père et la grand mère étaient assis sur le banc devant la maison. Dans le jardin, les derniers rayons rouges du couchant étincelaient à travers le feuillage sombre. La soirée était calme, paisible; mais, de l'étable, arrivaient des sanglots étouffés, encore rauques...

La jeune mère était sans doute là — bas, en train d'affourager les bêtes...

Les deux vieillards, profondément courbés vers le sol étaient assis, serrés l'un contre l'autre; ils se tenaient par la main, ce qui ne leur était pas arrivé depuis longtemps; ils contemplaient le céleste rayon du couchant avec des yeux secs et ne disaient rien.

(Prevedla iz knjige «Podobe iz sanj» S. in J. Jeras.)

Kralj vžigalic in njegovo kraljestvo

Ni se dolgo, kar smo brali v naših dnevnikih, da je največja tovarna za vžigalice v Jugoslaviji, osiješka «Drava», prešla v odvisnost švedskega kapitala. Redkokdo pač zna, da ima švedska industrija vžigalic svetovni značaj in kako si je ta, sicer mali narod priboril na poprišču svetovnega kapitala prvenstvo v tej industrijski panogi.

Med nekronane kralje naše dobe, ki z denarjem obvladujejo svet, štejemo predvsem ameriške gospodarje premožga, rud in zemeljskih olj. Rockefeller, «petrolejski kralj», Ford, «kralj avto-

mobilov» in Harriman, «kralj železnic» so znani tudi povprečnemu Evropecu. Pa tudi neznatnejši predmeti lahko postanejo izvor vpliva in moči, ako jih dobi v roke bistra glava. Tak je švedski «kralj vžigalic» Ivar Kreuger.

«Švedske» so že zdavnaj slovele po vsem svetu, ko je nastopil Ivar Kreuger. Milijarde škatlic so romale iz Švedske po vsah delih sveta; v tej severni deželi so vedno bili podjetni ljudje, ki so znali domačo vžigalično produkcijo z raznimi smotrenimi izboljšanjmi tehničnega in gospodarskega značaja obdržati na spoštovanje vzbujajo

či višini. Spričo vedno naraščajoče konkurence pa se s starodavnimi, dokaj ozkosrčnimi metodami, ki so še veljale v takratnem središču švedske industrije vžigalic Jänköpingu, ni moglo obdržati prevladujočega stališča na svetovnem trgu. Zanimivo je namreč, da Švedska sama nima niti najnujnejših prirodnih pogojev za vžigalični monopol. Les trepetlike, ki je najbolj pripraven za izdelovanje vžigalic, je treba po veliki večini uvažati iz inozemstva, pa tudi potrebnih kemičnih sirovin nima Švedska baš v izobilju. Način izdelovanja pa spet ni tolikanj kompliciran, da ne bi tehniki drugih držav mogli uspešno konkurirati. Vendar je nepobitno dejstvo, da so inženjerji «Svenske» z vztrajnim delom tako izboljšali vse stroje za izdelovanje vžigalic, da prekašajo vse druge. Ti popolnjeni stroji seveda niso na prodaj in je njih sestav popolna tajnost, ki jo družba varuje z ljubosumno skrbjo. Kmalu pa so tudi druge države spoznale da utegnejo vžigalice, ki jih vsakdo potrebuje, postati obilen vir dohodkov za državo blagajno. Niso se več zadovoljile z davki in carinami, temveč so ustanovile državne monopole na vžigalice in jim po mili volji določevale cene.

To spoznanje je vzpodbudilo Ivarja Kreugerja, da se je lotil velike naloge: ustvariti svetovni monopol švedske vžigalične industrije. Prvi koraki so bili prav lahki. Švedske tovarne vžigalic so v letih pred izbruhom svetovne vojne bile srdit konkurenčni boj. Kreuger je neplodni prepir končal, vendar ni ustanovil *kartela*, ki bi bil pustil posameznim družbam in podjetjem neko prostost, marveč je po ameriškem vzorcu zasnoval *trust*. V dveh etapah se mu je posrečilo, da je leta 1913. in 1917. spravil vse švedske tovarne v eno družbo, ki si je nadela ime «Svenska Tändsticks A. — B.» Podjetje se je pričelo z akcijsko glavnicco 45 milijonov švedskih kron. Razen vseh švedskih tovarn so prišle v novo zvezo tudi že nekatere tovarne v inozemstvu. Kreuger je najprej organiziral enoten sistem prodajanja in «švedski trust» je kmalu prekosil celo največjo ameriško tovarno za vžigalice, znano «Diamond Match Company».

Mala Švedska je ustanovila gospodarsko organizacijo, ki je bila dovolj velika in močna, da je lahko konkurirala sleherni inozemske tovarni. Toda da koncem vojne je Kreuger trčil ob

zapreko, ki jo je dotlej podcenjeval. Bila je to nacionalistična gospodarska politika, ki se je pojavila v vseh državah s tendenco, na vse mogoče načine pospeševati napredek lastnega narodnega gospodarstva. V ta namen so se pričele države obdajati z neprodinim carinskim zidom, ki je branil tujim industrijskim produktom dostop v državo. Zaščitne carine na vžigalice so se tako nesorazmerno zvišale, da so švedske vžigalice postale v inozemstvu uprav luksuzno blago. Posebno dežele, ki so med vojno, prisiljene po okoliščinah, razvile lastno industrijo vžigalic, kot n. pr. Japonska in Indija, so hermetično zaprle svoje meje. Švedski trust je tako izgubil svoja najvažnejša prekomorska tržišča. Produkcija je prišla nazadovati, švedske tovarne so morale zmanjševati obrate. Končno so delali le še po štiri in celo samo po tri dni na teden.

Švedski «Napoleon vžigalic», Ivar Kreuger, je spoznal, da tako ne gre dalje. Brž je našel rešilni izhod: če inozemstvo njegovim *izgotovljenim izdelkom* zapira meje, tedaj bo pač treba *izdelovanje* samo preložiti v inozemstvo. Ampak za izvršitev tega načrta je bilo treba denarja, denarja in še enkrat — denarja. Švedski kapital pa za financiranje takega mogočnega načrta ni bil dovolj močan. Zato je Kreuger potkal pri njujorških denarnih mogotcih, še preden se je začelo «pumpanje» obubožane Evrope na debelo. Sprejeli so ga z odprtimi rokami. Leta 1919. je ustanovil prvo švedsko-ameriško družbo; štiri leta kasneje je nastala kot dete švedskega trusta ogromna «International Match Corporation». Ta svetovna veletvrdka tvori danes denarno ogrodje Kreugerjevih podjetij in izvršuje hkrati nadzorstvo nad inozemskimi tovarnami švedskega trusta. Sam Rockefeller je ponudil Kreugerju zavezništvo, ali «kralj vžigalic» je umel tudi napram temu najsilnejšemu velekapitalistu ohraniti svojo podjetniško samostojnost. Čeprav je ameriški kapital številčno kmalu presegel švedske deleže, se vendar švedski trust ni poameričanil. Izrednim organizacijskim in trgovskim sposobnostim Kreugerjevim gre hvala, da je ne le formalno vodstvo, temveč tudi dejansko gospodarstvo nad trustom ostalo v domačih švedskih rokah.

S pomočjo dolarskega ščita si je trust zadnjega leta spet osvojil mno-

ga že izgubljena tržišča. V Indiji je pobil opasno domačo in japonsko konkurenco, na Kitajskem je Kreuger pokupil veliko večino vseh tovarn za žveplenke in celo na Japonskem samem, v tej novi živahno se razvijajoči industrijski državi na Daljnem vzhodu, je švedski trust uspešno napredoval.

Danes obsega švedski vžigalični trust že nekaj nad 150 tovarn v tridesetih državah širom sveta. Ivar Kreuger ima pod sabo delavsko armado z več kot 50.000 delavci. Celokupno jakost družbinega kapitala cenijo na približno petnajst milijard dinarjev. V tovarnah na Švedskem izdelujejo letno do 250 milijard, v njegovih tovarnah po ostalih državah pa preko 450 milijard škatlic.

Nekatere države so se prostovoljno uklonile tej sili in so izročile državni vžigalični monopol v eksploatacijo švedskemu trustu. Poljska, Peru in Grška so se obrnile v finančnih stiskah na Kreugerjev trust in so mu za izkazano pomoč zročil izključno monopolno pravico za izdelovanje in razpečevanje vžigalic. To pravico je umel vžigalični veletrust pošteno izrabiti. Povišal je žveplenkam ceno še visoko nad cene, ki so celo v državah, kjer je upeljan državni monopol, dovolj visoke. Med tem ko stane pri nas škatlica vžigalic s približno 50 — 60 drvci en dinar, (pri čemer znaša monopolna taksa na škatlico tkz. «švedskih» varnostnih vžigalic 66 par), velja v južnoameriški republiki Peru že ena vžigalica (ne cela škatlica) približno 8 par, normalna škatlica torej približno 5 dinarjev.

Ivar Kreuger se ni zadovoljil s tem, da se je lotil samo malih držav. Tudi v velikih evronskih državah je zmogovito prodril. Tako je v časih inflacije (pomnoževanje in kot posledica padanja vrednosti papirnatega denarja) spravil velik del nemške vžigalične industrije pod svoje gospodstvo, oziroma vsaj pod svoje poslovno nadzorstvo. Danes obvladuje Kreugerjev trust dve tretjini celokupne nemške produkcije vžigalic, in če se ne bi bile zveze nemških konzumnih organizacij uprle temu zmogovitemu prodiranju, bi bil podjarmil še ostalo tretjino. Nemška država se je proti absolutnemu podjarmljenju svoje domače vžigalične industrije zavarovala s posebnim zakonom, naperjenim zoper švedski trust.

Tudi francoska republika je po dolgi parlamentarni boji odklonila Kreugerjeve predloge za koncesije švedskim vžigalicam.

Švedski trust drži danes v svojih rokah vse, kar je potrebno za izdelavo vžigalic: kemične tovarne, velike žage, strojne tovarne, kjer izdelujejo specialne stroje za lastno produkcijo, in tovarne za papir. V njegovi lasti so silni gozdovi in skladišča sirovin po vsem svetu. Podjetja ogromnega trusta so raztresena po vseh delih sveta.

Ustanovitelj te orjaške vsesvetske industrijske države, Ivar Kreuger, še ni dosegel svojega petdesetega leta. Povzdig njegovega podjetja se je začel ob času, ko so po drugih deželah nastajali nesolidni inflacijski koncerni. Čeprav je tudi Kreuger izrabil inflacijsko konjunkturo, vendar njegovega trusta ni mogoče primerjati s tvorbami kakega Stinnesa ali proslulega Castiglioniya, ki so vse živele le malo časa in so se zrušile zaradi nesolidne podlage, čim je malce ostreje potegnil finančni veter. Trdna je Kreugerjeva zgradba in njeni temelji so dovolj močni, da jo dvigne še višje. Saj je pa tudi skoro nerazrušljiv njen temelj, čeprav je zgrajen le iz drobnih vžigalic, ki jih rabijo od severnega do južnega tečaja milijoni ljudi, od milijarderja, ki si v velemestu zapali drago havansko smotko, pa do Indijanca, ki prižiga ogenj v svojem taborišču, od rudarja globoko pod zemljo pa do kmeta, ki nažiga svojo pipico.

★

V Jugoslaviji imamo pet tovarn za vžigalice. To so:

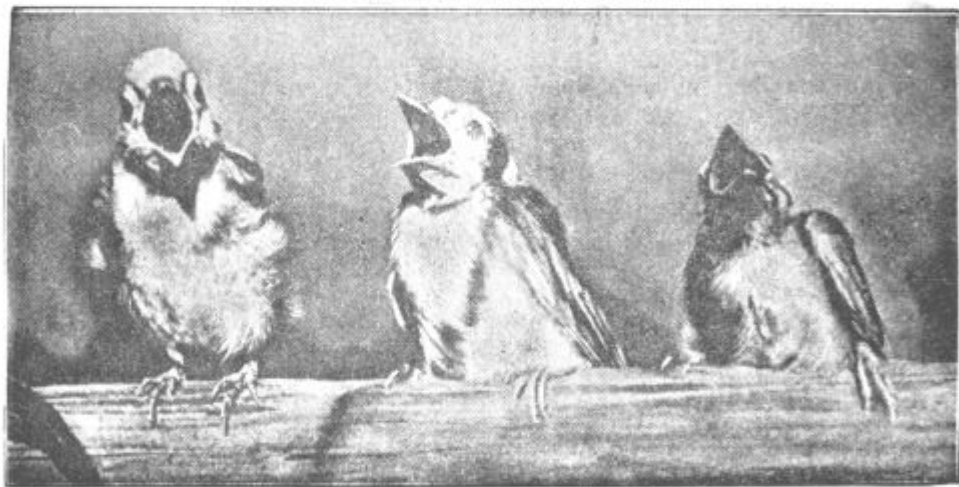
1. «Drava», d. d. v Osijeku z letno maksimalno produkcijo 135 milijonov normalnih škatlic.
2. «Vrbovsko», d. d. v Vrbovskem proizvaja lahko dnevno do 230.000 škatlic, torej letno približno 80 milijonov škatlic vžigalic.
3. «Tovarna vžigalic v Novem Vrbasu» v Bački ima letno kapaciteto 50 milijonov škatlic.
4. «Bosansko-hercegovska tovarna vžigalic», d. d., Dolac v Bosni z največjo letno proizvodnjo do 40 milijonov škatlic.
5. «Tovarna vžigalic in kemičnih produktov» v Rušah pri Mariboru spada med manjša vžigalična podjetja in je (po statistiki «Godišnjaka kraljevine SHS 1926») najmanjša v naši državi.

Letno proizvaja 650.000 do 750.000 škatljic.

Skupno znaša maksimalna letna kapaciteta vseh petih tovarn približno tristo milijonov normalnih škatlic vžigalic (po 55 — 60 drvec). Na področju prebivalca države bi prišlo torej letno 25 milijonov ali 1400 posameznih drvec (klinčkov). Ker pa je v resnici potrošek manjši, je seveda tudi skupna letna proizvodnja dokaj manjša. Zato tudi navedene tovarne svoje kapacitete ne izrabijo do kraja, dočim bi pri polni zaposlitvi Jugoslavija lahko še izvažala znatne množine v inozemstvo. Vendar zaradi carinskih in drugih zaprek fiskalnega in ekonomskega značaja doslej o izvozu naših vžigalic ni bilo niti besede. Zadnje čase smo čitali, da se v kratkem ustanovi prva tovarna vžigalic na Slovenskem in sicer v Novem mestu.

Nakup večine delnic osiješke tovarne «Drava» in prevzem tovarne v Novem Vrbasu je v zvezi z ostrim konkurenčnim bojem, ki se je v poslednjem času vnel med Kreugerjevim švedskim trustom in srednjevropskim vžigaličnim kartelom «Solo», ki je interesiran tudi na jugoslovenski produkciji vžigalic. Kot posledica tega brezobzirnega boja in kot znak zmagovitega prodiranja švedskih vžigalic se opaža, da so na Češkoslovaškem posamezne tovarne že začele ustavljati obrat. Kakšna usoda je namenjena naši vžigalični industriji, je danes težko reči. Po časopisnih vesteh sta doslej največja naša tovarna v Osijeku in tretje podjetje po kapaciteti, tvornica v Novem Vrbasu, prišli pod vpliv in odvisnost švedskega trusta, ves svet obsegajoče industrijske vladavine nekronanega «kralja vžigalic», Ivarja Kreugerja.

.....
LAČNI ŽELODČKI (Slika iz prirode)

Nadaljevanje povesti «Pošastno krdelo» v prihodnji številki!
V 13. številki bo izšla tudi Scheffauerjeva krasna povest «Plavajoči gozd».

«ZIVLJENJE IN SVET» stane celoletno 60 Din. polletno 30 Din, četrtletno 15 Din. mesečno pa 6 Din — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2.— Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir — FRANCIJA mesečno 3 franke ČEŠKOSLOVAŠKA mesečno 4 krone. AVSTRIJA mesečno 63 grošev. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolaria na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za «Narodno tiskarno d. d.» kot tiskarnarja: Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.